

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

КОЗЬМЕНКО ОЛЕНА ІВАНІВНА

УДК 378 (73):17.024.4-057.875

**ПІДГОТОВКА УСПІШНОЇ ЛЮДИНИ
В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ США
(друга половина ХХ – початок ХХІ століття)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор
ШЕВЧЕНКО Галина Павлівна, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, завідувач кафедри педагогіки;

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ТАДЕСВ Петро Олександрович, Національний університет водного господарства та природокористування, завідувач кафедри вищої математики;

доктор педагогічних наук, професор
БЕЛЬМАЗ Ярослава Миколаївна, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, завідувач кафедри іноземної філології;

доктор педагогічних наук, професор
ФЕДОРЕНКО Світлана Вікторівна, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», професор кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови.

Захист дисертації відбудеться «27 квітня» 2021 р. об 11.00. год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.051.06 у Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля за адресою: 04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-А, Президія НАПН України, конференц-зала (1 поверх).

Із дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля <https://snu.edu.ua> та у Науковій бібліотеці СНУ ім. В. Даля за адресою: 93400, м. Сєвєродонецьк, вул. Донецька, 41 (2 поверх).

Автореферат розіслано «26 березня» 2021 року.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

Н. С. Сідаш

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Вища освіта має важливе значення в сучасному світі завдяки її внеску в прогрес людства у вигляді економічних, наукових і технологічних досягнень, формування висококваліфікованих спеціалістів, їхньої успішної професійної реалізації. Вища освіта покликана не тільки забезпечити молоду людину необхідними знаннями, уміннями й навичками, але й сприяти всебічному розвитку особистості, виховувати необхідні якості й риси характеру. Проблема визначення досягнень студента після закінчення університету, реалізація у подальшому житті й кар'єрі, розвиток власних здібностей та формування необхідних життєвих навичок спонукає до більш ретельного аналізу ефективності діяльності закладів вищої освіти. Підготовка саме успішної людини залежить від сукупності чинників, серед яких особистісні, соціальні, психолого-педагогічні, економічні відіграють важливу роль, де за справедливим твердженням академіка Г. Шевченко, «виховання та освіта виконують у суспільстві людинотворчу, культуротворчу та духотворчу місію <...>. Вони є процесом набуття студентською молоддю системи духовно-культурних цінностей, які є дороговказом у виборі та реалізації життєсмислових орієнтирів-ідеалів». У вищій школі вони надають молоді орієнтири на досягнення успіху, впевненість у своєму майбутньому, ефективну самореалізацію.

Сьогодні підготовці успішної людини у вітчизняній вищій школі сприяють такі нормативно-правові акти як Конституція України, Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Указ Президента України «Про вдосконалення вищої освіти в Україні» (від 3.07.2020 № 210/2020) та відповідні доручення Прем'єр-міністра України (№ 23502/2/1-20 від 12.06.2020 та № 23502/3/1-20 від 13.06.2020), Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (від 30.09.2019 № 722/2019), акти Кабінету Міністрів України та Міністерства освіти й науки України, Стратегія національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки, а також Стратегія розвитку вищої освіти України на 2021-2031 роки, яка вбачає основною метою ЗВО «підготовку конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях».

Відповідно до досліджень Міжнародної платформи Studyportals упродовж найближчих десяти років прогнозується: зміни на ринку праці; невідповідність навичок: розрив між тим, чого потребує роботодавець, та тим, що пропонує освіта; скорочення державного фінансування. Перелічені вище мегатренди здійснюють такі впливи на сферу вищої освіти: зростання кількості людей, залучених до вищої освіти; якісні зміни в характері попиту: просування освіти протягом життя; впровадження онлайн / змішаного навчання; орієнтація на результати в кар'єрі; спеціалізація / консолідація інституцій.

У зв'язку з чим вища освіта України потребує стабільного оновлення та реформування, з урахуванням досвіду провідних освітніх систем, а саме: необхідність упровадження концепції освіти впродовж життя та відповідних

технологій; задоволення потреб студентів в отриманні актуальних знань і навичок, затребуваних на сучасному ринку праці, досягненні професійної успішності й життєвого успіху.

Сучасна вища освіта майже у всіх країнах світу також ставить за мету формування у студентів орієнтації на досягнення життєвого успіху. Серед таких країн особливе місце займають заклади вищої освіти Сполучених Штатів Америки. Не випадково їхні випускники постійно презентують себе як висококваліфіковані фахівці, які відповідають критеріям певних сучасних тенденцій в умовах світової глобалізації, а саме є професійно мобільними, здатними успішно реалізовувати себе в умовах нестабільного соціально-економічного суспільства, бути творчою, активною особистістю, яка вільно орієнтується у світовому інформаційному просторі, гідно долає виклики життя, бо «успішні випускники мають не тільки бути добре працевлаштованими, але і сформувати якості, притаманні освіченим і відповідальними громадянами із широким світоглядом, які здатні зробити позитивний внесок у розвиток суспільства» (Jones et al., 2008). Особливо цінними є ці якості в сучасних умовах світової пандемії, спричиненої гострою респіраторною хворобою Covid-19, яка стала справжнім іспитом для всього глобального суспільства. Тому підготовка успішної людини має розглядатися як цілісний процес, що охоплює досягнення в навчанні та особистий розвиток.

Проблема успішності й життєвого успіху студентів не є ґрунтовно дослідженим питанням як у вітчизняній, так і в американській педагогіці. До теперішнього часу успіх є складним терміном для визначення через численні особисті та інституційні чинники, що впливають на підготовку успішної людини. Успішність закладу вищої освіти безпосередньо залежить від успіху його студентів і випускників, плідної праці професорсько-викладацького складу і керівництва. Освітня США досягли в цьому напрямку значних результатів і їхній досвід є цінним для імплементації в систему вищої освіти України.

Функціонування системи вищої освіти США забезпечують такі нормативно-правові акти: Закон «Про вищу освіту» (1965 р.) (Higher Education Act (HEA)), «Про можливості вищої освіти» (2008 р.) (The Higher Education Opportunity Act), законопроект «Про доступність освіти в коледжах» (2019 р.) (The College Affordability Act). Питання успіху в закладах освіти було визначено положеннями Закону «Жодної невстигаючої дитини» (2001р.) (No Child Left Behind Act), Закону «Про успішність кожного учня» (2015 р.) (The Every Student Succeeds Act) та ін.

Базу американських емпіричних досліджень підготовки успішної людини становлять психолого-педагогічні теорії, які трактують успішність студента як широке поняття. Питання успішності привертало увагу Дж. Аллена, Р. Ассаджіолі, М. Аткинсона, А. Бандури, І. Барнета, Т. Бейлі, Р. Бендлера, К. Бауера, Л. Вайт, Дж. Грехема, У. Джеймса, Т. Марковича, Ж. Маслофф, Д. Нордстока, Дж. МакНілі, С. Робінса, Л. Хоуп та ін. Наукові пошуки щодо чинників успіху студентів, які було розпочаті Р. Пейсом та згодом розширені Дж. Баклі, Б. Бріджісом, Е. Вігом, Дж. Кінзі, Дж. Хаєком, Дж. Шу та ін. Ці дослідження формують основу більшості сучасних ініціатив щодо успіху студентів у вищій освіті (Д. Альварардо, Д. Алсандор, Т. О'Баньон, К. Вілкокс,

С. Музеус, Б. Мецнер, С. Квей, Ю. Кім, Л. Перна, Б. Пуссер, Л. Рендон, А. Сейдман, Р. Стайлз, Дж. Херн та ін.).

Питання вищої освіти Сполучених Штатів Америки привернули увагу таких вітчизняних дослідників, як А.Алексюк, Р. Беланова, М. Братко, Л. Довгань, В. Жуковський, О. Заболотна, І. Козубовська, О. Коренькова, Т. Кошманова, О. Крсек, О. Лещинський, В. Лола, С. Лук'янчук, Н. Ничкало, М. Палій, А. Сбруева, О. Стойка, Л. Сідун, С. Федоренко, Н. Чорна, М. Шутова та ін.

У сучасній Україні питання підготовки успішної людини розробляється в межах педагогічної науки з акцентом на певні аспекти (В. Алфімов, Т. Антоненко, Я. Бельмаз, І. Бех, В. Вакуленко, Є. Зеленов, О. Лучанінова, О. Романовський, П. Тадеєв, Г. Філіпчук, І. Чугуєва, М. Чурсін, Г. Шевченко та ін.), проте саме американський досвід дослідження цього питання представлено недостатньо.

Успіх та успішність є темою досліджень К. Альбуханової-Славської, Ю. Андреевої, Л. Афанасьєвої, В. Бакштановського, Л. Балецької, М. Батуріна, М. Белкіна, О. Біріної, А. Галюк, М. Гельфонд, О. Григор'євої, Н. Десвої, Л. Дементій, Ю. Ільїної, К. Караханян, О. Кролевець, В. Михайличенко, Г. Михайлишина, Л. Пасечнікової, І. Пеленської, Р. Олексенки, І. Сингаївської, М. Шабаліної, А. Шевченко та ін.

Грунтовне дослідження проблеми підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США надало змогу виявити низку *суперечностей* щодо організації цього процесу в умовах вищої освіти:

- між широким використанням у педагогічній теорії і практиці понять «успіх», «успішність», «успішна людина» і відсутністю єдиного бачення трактування цих понять у сучасній науці;

- між визначенням показників успіху студентів і чинниками, що сприяють успішності в межах ЗВО;

- між потребою в реформуванні вищої освіти і відсутністю критеріїв академічних інновацій;

- між різними перспективами теоретичних і практичних розробок щодо успіху студентів і створенням державної концепції роботи ЗВО в цьому напрямку;

- між потребою в запозиченні позитивного американського досвіду в роботу вітчизняних ЗВО і браком необхідних науково-обґрунтованих досліджень щодо підготовки успішної людини.

Отже, не зважаючи на сталий інтерес до проблеми підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США, у вітчизняній педагогічній науці, досліджень, присвячених їй цілісному вивченню, немає. Брак досліджень із зазначеної тематики та потреба в них для подальшого оновлення та розвитку системи вищої освіти в Україні на засадах цілісності формують протиріччя, що стало підставою для вибору теми наукового дослідження *«Підготовка успішної людини в закладах вищої освіти США (друга половина XX – початок XXI століття)»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано в межах комплексної теми «Духовний розвиток особистості: методологія, теорія і практика», що розробляється кафедрою педагогіки Східноукраїнського національного університету імені

Володимира Даля (№ 0105U000264) та погоджено з напрямом науково-пошукових робіт кафедри іноземних мов та професійної комунікації СНУ ім. В. Даля «Іноземна мова як чинник успішності фахівців в умовах глобалізації XXI століття» (протокол засідання кафедри № 1 від 19. 08. 2016 р.). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Східноукраїнського національного університету імені В. Даля (протокол № 5 від 25.11.2016 р.).

Мета дослідження полягає в комплексному історико-педагогічному вивченні процесу підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США і виявленні можливостей використання інноваційних напрацювань американських педагогів в українській системі вищої освіти.

Відповідно до мети та концептуального бачення структури дослідження визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати наукові теорії, що визначають успіх особистості.
2. Охарактеризувати концепції американських педагогів щодо успіху студента у вищій освіті.
3. Уточнити періодизацію досліджень щодо успіху студентів у вищій школі США.
4. Розглянути інноваційні тенденції організації підготовки успішної людини в перших двох декадах XXI століття.
5. Виокремити зміст, чинники, педагогічні умови підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США.
6. З'ясувати особливості організації процесу підготовки успішного студента у закладах вищої освіти США.
7. Окреслити перспективні шляхи використання ефективного досвіду підготовки успішної людини в закладах вищої освіти Сполучених Штатів Америки на базі вітчизняних закладів вищої освіти.

Об'єкт дослідження – процес підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США.

Предмет дослідження – теоретичні засади та практика підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США (друга половина XX – початок XXI століття).

Хронологічні межі дослідження процесу підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США охоплюють період другої половини XX – початку XXI століття (з 1962 року до 2019 року).

Нижня хронологічна межа (1962 рік) визначається появою однієї з перших теорій дослідження успіху студентів – теорії вивчення причин наполегливості Дж. Самерскілла, яка вперше привернула увагу науковців до проблеми дослідження показників успіху студентів у ЗВО (визначення причин відрахування студентів, вплив особистих характеристик студентів (мотивація, рівень зрілості та риси характеру) на процес досягнення успіху, вивчення рівня наполегливості в досягненні результату, мотиви відрахування за власним бажанням).

Верхня хронологічна межа (2019 рік) визначається законопроектом «Про доступність освіти в коледжах» (The College Affordability Act, 2019), новітніми розробками науковців у напрямку підготовки успішної людини та практикою впровадження освітніх реформ у роботу американських ЗВО. Усі ініціативи

спрямовані на створення необхідних умов досягнення успіху студентами під час навчання у ЗВО та після здобуття вищої освіти.

Головною **концептуальною ідеєю** дослідження є положення про те, що, починаючи з кінця першої декади XXI ст., місія ЗВО США полягає «не в тому, як залучити кращих студентів», а в тому «як краще навчити нетрадиційних студентів» (Calcagno et al., 2008). Тобто, підготовка успішної людини в коледжах і університетах США XXI століття передбачає створення необхідних умов для навчання, виховання й розвитку особистості студента, забезпечення здобувача вищої освіти необхідними знаннями, формування компетентностей, реалізацію в подальшому житті й кар'єрі, розвиток власних здібностей та формування необхідних життєвих навичок.

Високі академічні досягнення студентів, їхні загальні середні показники або рівень утримання студентів у межах навчального закладу до отримання відповідного ступеня важливі для закладів вищої освіти, але формування духовності особистості, високого морального й інтелектуального рівня, набуття позитивного досвіду та визначення ціннісних орієнтацій є найбільш важливими для самого студента. Концепція дослідження обґрунтовується на історичному, методологічному, теоретичному та практичному рівнях:

1) *історичний* – розглядає підготовку успішної людини у ЗВО США як історико-культурний феномен у становленні вищої освіти США та демонструє погляди на успіх, як ознаку потреб американського суспільства в різні періоди його розвитку;

2) *методологічний* – визначає успіх студента як сукупність умов і чинників, які сприяють розвитку особистості, формуванню необхідних для професійної реалізації гнучких навичок, компетентностей і самореалізації;

3) *теоретичний* – дає змогу охарактеризувати тенденції розвитку підготовки успішної людини в закладах вищої освіти періоду другої половини XX – початку XXI століття; визначити підготовку успішної людини у вимірах духовно-культурних цінностей виховання; проаналізувати базові концепції, теорії, ідеї, положення, дефініції, що зумовлюють розуміння сутності підготовки успішної людини, специфічних завдань, принципів, змісту, педагогічних умов успіху студента;

4) *практичний* – окреслює практичні шляхи реалізації умов підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США, а саме роль педагогів у підготовці успішної людини; значимість провідних ідей гуманітарної освіти, цілей та етапів досягнення успіху студентів; впровадження провідних американських концепцій у роботу *Центру розвитку успішності та громадської свідомості СНУ ім. В. Даля*.

Методологічною основою дослідження є філософські положення теорії пізнання про єдність процесів, взаємовплив та взаємозалежність явищ навколишньої дійсності в конкретно-історичних умовах, зумовлених соціокультурним, історико-культурним, соціально-економічним та політичним контекстом; синергетичний підхід, у контексті якого підготовку успішної людини в закладах вищої освіти США проаналізовано як педагогічну систему з її чинниками й суб'єктами; єдності історичного та логічного; принципи науковості,

цілісності, історизму, послідовності, соціальної зумовленості; сучасні психолого-педагогічні теорії успіху; концептуальні ідеї сучасної вищої освіти; концепція успішності студента в американській вищій освіті; концепція духовного розвитку людини як чинник успішності здобувача вищої освіти.

Теоретичною основою дослідження є наукові праці в галузі розробки питань показників успіху в системі вищої освіти США (О. Астін, Дж. Барбер, Дж. Бін, Дж. Брекстон, Ш. Ітон, Ф. Кот, Дж. Ку, Б. Метцнер, Р. Панос, Е. Паскарелла, Дж. Прайс, К. Ретлейк, П. Теренціні, В. Тінто, Дж. Самерскілл, А. Сейдман, П. Сомерс В. Спейді, У. Суейл); історичного розвитку визначення успіху й системи підготовки успішної людини в американській педагогіці (Дж. Бергер, Г. Бланко Рамірез, П. ДіМаджіо, С. Лайон, Дж. МакНілі, Дж. Телін та ін.). Різноманітні дослідження діяльності ЗВО зробили багато для операціоналізації концепції залучення студентів способами, які можна надійно виміряти і, відповідно, застосувати превентивні заходи заради покращення успіху студентів; надали відомості про важливі чинники, які мають вплив на досягнення успіху, а саме значущість першого року навчання, розвиток наполегливості, процес утримання студентів, вплив середовища ЗВО та залучення студентів до активної соціальної діяльності, що веде до розробки досвіду, який позитивно впливає на успіх студентів.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань було застосовано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження:

теоретичні: аналіз і синтез – для визначення вихідних положень дисертації (об'єкт, предмет, мета, завдання); вивчення філософської, історичної, педагогічної, психологічної, соціологічної літератури, нормативно-законодавчих та інструктивно-методичних документів України і США про вищу освіту з елементами індукції і дедукції; монографічний метод – для інтерпретації здобутих результатів у єдиній логічній перспективі; конструктивно-генетичний метод – для виявлення генези становлення й розвитку американської моделі підготовки успішної людини в закладах вищої освіти; структурно-системний, що забезпечує розгляд освітнього процесу на основі системотвірних компонентів; узагальнення результатів дослідження для апробації й упровадження елементів американського досвіду підготовки успішної людини в закладах вищої освіти України; розроблення рекомендацій щодо використання конструктивних ідей досвіду США для подальшої модернізації української вищої освіти;

емпіричні: бесіди, спостереження за навчальною діяльністю студентів, спрямовані на досягнення мети дисертаційного дослідження; вивчення продуктів діяльності, що дали можливість виявити особливості досліджуваного педагогічного феномену, з'ясувати специфіку організації процесу навчання і виховання у вищій школі США, орієнтовану на підготовку успішної людини; обговорення дослідницьких проблем під час приватних відвідувань Університету штату Луїзіана (США) (Louisiana State University) у містах Шривпорт та Новий Орлеан у 2010 та 2011 роках; зустрічей з експертами міжнародної освіти на конференціях та з представниками закладів вищої освіти США в штатах Луїзіана, Флорида, Техас, Південна Дакота; участь у симпозиумі щодо покращення якості вищої освіти «National Symposium on Excellence in Internationalisation and ESP in

Higher Education in framework of the British Council English for Universities project» (22-24 листопада, 2018 р.), міжнародне стажування «Evaluation of Internal Education: Challenges and Perspectives» (2-5 травня, 2018 р.) (Університет Штефана чел Маре (м. Сучава, Румунія), участь в україно-британському форумі щодо досконалості викладання та навчання у вищій освіті «Higher Education for Employability: Teaching and Learning» (5 грудня, 2019), відвідування відділу міжнародного співробітництва Таллінського технічного університету з метою обміну досвідом (3-9 лютого, 2020 р.), участь у міжнародному семінарі «Community Development as an Academic Discipline» (3 березня, 2021 р.).

Джерельну базу дослідження становлять:

– законодавчі акти, нормативно-правові та стратегічні документи урядових і недержавних громадських організацій США щодо організації вищої освіти США: Конституція США (United States Constitution), «Національний Акт захисту освіти в інтересах національної оборони» (1958 р.) (National Defense Education Act – NDEA), Закон «Про вищу освіту» (1965 р.) (Higher Education Act (HEA), Національна програма оцінювання прогресу в освіті (1969 р.) (The National Assessment of Educational Progress), Закон «Про професійну освіту» (1973 р.) (Vocational Act), доповідь Міністерства освіти США «Нація в небезпеці: імператив для освітніх реформ» (1983 р.) (A Nation at Risk. The Imperative for Educational Reform), Закон про професійну та прикладну освіту Карла Перкінса із редакцією в 1984, 1990, 1998 та 2006 роках (Carl D. Perkins Act of 1984 (Perkins), the Carl D. Perkins Vocational and Applied Technology Act (Perkins II) (1990), the Carl D. Perkins Career and Technical Education Act of 1998 (Perkins III), the Carl D. Perkins Career and Technical Education Act of 2006 (Perkins IV), постанова Департаменту освіти США «Америка – 2000: освітня стратегія» (1991 р.) (America – 2000: an education strategy), Закон «Цілі 2000: Закон про американську освіту» (1993 р.) (Goals 2000: Educate America Act), Закон «Про партнерство щодо освітньої гнучкості» (1999 р.) (the Educational Flexibility Partnership Act), який запровадив програму «Освітня гнучкість» (Ed-Flex), Закон «Жодної невстигаючої дитини» (2002 р.) (No Child Left Behind Act), проект «Досягнення мрії: Громадський коледж» (2004 р.) (The Achieving the Dream: Community Colleges Count (ATD), Закон «Про можливості вищої освіти» (2008 р.) (The Higher Education Opportunity Act), освітня програма «Гонка до вершини» (2009 р.) (Race to the Top), Закон «Про інновації та можливості трудових ресурсів» (2014 р.) (Workforce Innovation and Opportunity Act (WIOA), який надав змогу запровадити реформу «Керовані шляхи» в заклади вищої освіти, Закон «Про успішність кожного учня» (2015 р.) (The Every Student Succeeds Act), Закон «Про посилення кар'єри та технічної освіти впродовж XXI століття» (2018 р.) (The Strengthening Career and Technical Education for the 21-st Century Act), Закон «Про шляхи до розвитку кар'єри у галузі охорони здоров'я» (2019 р.) (Pathways to Health Careers Act), який полегшує вступ та навчання нетрадиційних студентів до коледжів медичної галузі, законопроект «Про доступність освіти в коледжах» (2019 р.) (The College Affordability Act);

– документи департаментів освіти штатів, статистичні дані про розвиток успішності студентів у закладах вищої освіти США Національного центру освітньої статистики (National Center for Education Statistics), Міністерства освіти Сполучених Штатів (US Department of Education), доповіді державних освітніх установ, Комісії з питань вищої освіти (Higher Learning Commission), а саме доповідь Департаменту освіти США «Випробовування лідерства: карта майбутнього вищої освіти США» (2006 р.) (A Test of Leadership: Charting the Future of U.S. Higher Education); доповідь Американської Асоціації суспільних коледжів щодо роботи Комісії XXI століття про майбутнє суспільних коледжів «Відновлення американської мрії» (2012 р.) (Reclaiming the American Dream: A report from the 21st-Century Commission on the Future of Community Colleges), матеріали Агенції вищої освіти США та Центрів успіху студентів;

– результати досліджень Американської асоціації коледжів та університетів (American Association of Colleges and Universities (AAC&U), Науково-дослідного центру громадських коледжів (Community College Research Center), Американської федерації викладачів (American Federation of Teachers), Американської асоціації коледжів та університетів штатів (American Association for State Colleges and Universities (AASCU), Асоціації американських університетів (Association of American Universities), Національної організації співпраці щодо вищої освіти (National Postsecondary Education Cooperative), проекту «Закінчи американський коледж» (Complete College America), Національного студентського науково-дослідного центру (National Student Clearinghouse Research Center), фонду Люміна (Lumina Foundation), фонду Еллюшн (Ellucian Foundation);

– матеріали американських та інших зарубіжних періодичних видань, збірники наукових праць («American Educational Research Journal», «American Secondary Education American Sociological Review», «Contemporary Educational Psychology», «International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development», «International Journal of Educational Research», «Higher Education Research & Development», «Journal of College Student Development», «Journal of College Student Personnel», «Journal of College Student Retention: Research, Theory, and Practice», «Journal of Educational Psychology», «New Directions for Student Services», «New Directions for Teaching», «Research in Higher Education», «Review of Educational Research», «Review of Research in Education», «Teaching and Teacher Education», «The Journal of Higher Education», «The Review of Higher Education», «Science Education», «Sociology of Education», «Students Diversity & Democracy», «Studies in Higher Education»);

– монографії, дисертації, підручники, статті тощо; інформаційні матеріали і брошури американських закладів освіти; електронні ресурси: бібліотеки Державного департаменту США з питань освіти й культури, науково-дослідних установ, провідних коледжів і університетів, державних органів та незалежних організацій США, інформаційні ресурси мережі інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* у вітчизняній педагогічній науці теоретично здійснено комплексне дослідження підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США (друга

половина ХХ – початок ХХІ століття), зокрема: *проаналізовано* наукові теорії, що визначають успіх студентів із різних наукових поглядів; *охарактеризовано* концепції американських педагогів щодо успіху, які надають можливість дослідити ключові чинники, що впливають на успіх: доуніверситетська підготовка студентів, активність студентів під час навчання та в поза аудиторний час, їхня інтеграція в навчальне середовище, соціально-економічні, вікові, гендерні та особисті чинники, рівень мотивації, соціальне середовище під час навчання, роль комунікації у процесі навчання та багато іншого; *виокремлено* зміст, педагогічні умови, етапи і чинники підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США; *розглянуто* інноваційні тенденції організації підготовки успішної людини в перших двох декадах ХХІ століття, ціннісні орієнтації студентів під час навчання у вищій школі США, роль педагогів у роботі з розвитку успіху студентів у закладах вищої освіти США; *з'ясовано* особливості організації процесу підготовки успішного студента у період розвитку перших концепцій щодо визначення показників успіху та в наступні періоди розвитку і становлення вищої освіти США; *узгацьнено* американський досвід підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США.

– *введено* в науковий обіг документи урядових і недержавних громадських організацій США щодо практики підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США та доповіді національних комісій із вищої освіти США про стан, тенденції й перспективи розвитку вищої освіти США взагалі та підготовки успішної людини зокрема;

– *удосконалено* періодизацію досліджень щодо успіху студентів у закладах вищої освіти США;

– *подальшого розвитку* набули наукові уявлення про сутність понять, якими послуговуються американські фахівці у сфері підготовки успішної людини:

«успіх студента», «академічна успішність», «успішність навчання», «успіх підготовки», «наполегливість», «утримання», «традиційні та нетрадиційні студенти», «студенти першого покоління», «керовані шляхи підготовки здобувачів вищої освіти».

Практичне значення отриманих результатів. Здобутими емпіричними даними й науковими висновками можна послуговуватися під час роботи зі студентами в закладах вищої освіти. Викладання будь-якої навчальної дисципліни передбачає досягнення успіху не тільки у вигляді позитивної оцінки, але й у вигляді розвинутих компетенцій, особистих рис і ціннісних орієнтацій. Доведено, що супровід студента під час навчання, визначення мети здобуття вищої освіти, надання своєчасної допомоги в досягненні цієї цілі, оцінювання результатів і психолого-педагогічна підтримка є вкрай важливими в досягненні успіху. У межах комплексної теми «Духовний розвиток особистості: методологія, теорія і практика», що розробляється кафедрою педагогіки Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, було впроваджено окремі теми в курси «Вища освіта в розвинених країнах світу», «Психологія саморозвитку особистості», «Педагогіка і психологія вищої школи», «Педагогічні технології».

На основі матеріалів дослідження теорії та практики підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США кафедрою іноземних мов та професійної

комунікації СНУ ім. В. Даля в межах науково-педагогічного дослідження «Іноземна мова як чинник успішності фахівців в умовах глобалізації XXI століття» розробляються навчально-методичні комплекси для студентів щодо досягнення успіху в опануванні іноземними мовами, особистісному розвитку; розроблені програми досягнення успіху під час навчання у ЗВО, розвитку необхідних компетенцій, певні програми вивчення іноземної мови з урахуванням професійного спрямування майбутніх фахівців: «Іноземна мова спеціальності», «Правнича іноземна мова», «Ділова іноземна мова», методичні рекомендації для викладачів «Створення ситуації успіху на заняттях з іноземної мови»; розроблено положення про роботу Центру розвитку успішності та громадської свідомості на СНУ ім. В. Даля, метою якого є педагогічний та соціальний супровід студентів під час навчання та надання необхідної допомоги в досягненні успіху.

Упровадження результатів дисертації. Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (довідка № 1319/15.07-01 від 28.12.2020 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 820 від 15.03.2021 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-13/176 від 16.03.2021 р.), Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет» (довідка № 22 від 17.03.2021 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 14/17-780 від 23.03.2021 р.), Національної металургійної академії України, м. Дніпро (довідка № 01-26/110 від 23.03.2021 р.)

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації було представлено в друкованих доповідях і усних повідомленнях на міжнародних конференціях, симпозіумах, семінарах, круглих столах. А саме, під час проведення зустрічей із представниками університету штату Луїзіана (США) у 2010 та 2011 роках; під час очної участі в Міжнародних науково-практичних конференціях: «Globalization of Scientific and Educational Space», 2017 р. (Дрезден) Німеччина, (Париж) Франція, «Сучасний стан та перспективи розвитку туризму», 2018 р. (Чернівці) Україна – (Сучава) Румунія; на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах, форумах різного рівня: Міжнародній науково-практичній конференції «Current trends and factors of the development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries», (2020 р., Польща), Міжнародній науково-практичній конференції «Pedagogy and Psychology in the Modern World: the art of teaching and learning» (2021 р., Польща), Міжнародній науково-практичній конференції «Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities in a pandemic» (2021 р., Литва), I, II, III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні технології в науці та освіті» (2018, 2019, 2020 рр., м. Северодонецьк), I, II, III, IV Міжнародній науково-практичній конференції науковців, викладачів та аспірантів «Перспективи розвитку наукових досліджень у контексті глобалізаційних змін: освіта, політика, економіка, міжкультурна комунікація» (2017, 2018, 2019, 2020, м. Северодонецьк), VI Міжнародній науковій конференції «Східнослов'янська філологія: від Нестора до сьогодні» (2018 р., м. Бахмут), Міжнародній науковій конференції

«Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук» (2018 р., м. Харків), Міжнародній науковій конференції «Маркетинг як основа формування стратегії соціально-економічного розвитку прикордонного регіону» (2020 р., м. Чернівці (Україна) – м. Сучава (Румунія), II Міжнародній науковій конференції «Освіта і наука в мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку» (2020 р., м. Дніпро), Міжнародній науковій конференції «Наукові досягнення, відкриття та шляхи розвитку педагогічної науки» (2020 р., Запоріжжя), Всеукраїнській науково-методичній конференції «Забезпечення якості вищої освіти» (2020 р., м. Одеса), XIV Всеукраїнській науково-методичній веб-конференції (з міжнародною участю) «Соціально-психологічні проблеми гендерної стратифікації суспільства» (2020 р., м. Северодонецьк).

Основні результати та висновки дослідження обговорювалися й отримали позитивну оцінку на засіданнях кафедри педагогіки й іноземних мов та професійної комунікації Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, щорічних звітно-наукових конференціях, круглих столах, методичних семінарах (2017–2020 рр.).

Кандидатська дисертація на тему «Виховання почуття національної ідентичності засобами природоохоронної діяльності в старшокласників Канади» за спеціальністю 13.00.07 – теорія й методика виховання, захищена у 2012 році в СНУ ім. В. Даля. Матеріали кандидатського дослідження в тексті дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук не використовувалися.

Публікації. Основні положення за результатами дисертаційного дослідження відображені в 47 публікаціях. А саме: 2 монографії (з них 1 одноосібна), 20 фахових статей у наукових виданнях України, 5 публікацій у закордонних виданнях (з них 23 – у виданнях, що індексуються в наукометричній базі Index Copernicus), 20 публікацій в інших виданнях.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, 4 розділів, висновків до розділів, загальних висновків, використаних джерел (536 джерел, з них 353 – іноземною мовою), 26 додатків. Загальний обсяг дисертації – 564 сторінки. Основний зміст викладено на 440 сторінках. Дисертацію проілюстровано 13 таблицями, 6 діаграмами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження, розкрито концепцію, теоретико-методологічні засади, методи дослідження, окреслено наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, дані про впровадження та апробацію результатів дослідження, особистий внесок здобувача в працях, опублікованих у співавторстві, публікації, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні основи підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США**» висвітлено сутність базових понять підготовки успішної людини в закладах вищої освіти періоду другої половини ХХ – початку ХХІ століття. У дослідженні простежено науково-педагогічну генезу поняття «успішна людина», визначено розуміння поняття «успіх» та «успішність», оскільки концепція успішної людини передбачає ретельний розгляд визначення цих понять як базових концептів нашого

дослідження. Феномен «успіх» надає багато приводів для наукових дискусій у галузі філософії, соціології, психології, культурної антропології, культурології, лінгвістики, але в педагогічних дослідженнях це питання набуває особливої значущості. *Успіх* розглядається в різних контекстах: або успіх співвідносять із певним соціальним явищем та описують із позиції тієї чи іншої психолого-педагогічної концепції (теорії самоефективності, мотивації, розвитку та ін.), або розглядають як поняття, що бере участь у формуванні світогляду особистості. Філософський підхід тлумачить успіх у контексті дослідження сенсу життя (Ф. Бекон, Т. Гоббс, Р. Декарт, І. Кант, Л. Коган, Ф. Ніцше, Ж.-Ж. Руссо та ін.). Представники культурно-антропологічного підходу опікуються проблемами соціокультурної обумовленості досягнення успіху, формування культурних зразків і ідеалів (Р. Бенедикт, Ф. Боас, Д. Шнейдер і ін.). Соціологічний підхід розглядає сутність, структуру успіху, проблеми самоствердження особистості, чинники формування життєвого успіху. Вивчення феномену успіху відбувається за допомогою таких категорій як «ціль дії» й «цінність дії» (Б. Бесонов, М. Вебер, А. Галюк, А. Здравомислов, А. Кравченко, Н. Лейфрід, Дж. Мід, Г. Мінц, Н. Наумова, Ф. Філіппов, В. Ядов та ін.).

Визначено, що розуміння успіху має тенденцію змінюватися під впливом історичних, соціально-економічних і політичних чинників. Цінності та ідеали суспільства визначають поняття «успіх», а сучасне життя вносить значні зміни в це визначення. Суспільство впливає на розуміння успішності, що призводить до браку єдиного тлумачення. Зміна системи координат оцінювання успіху відбувається через швидкий темп життя, зміну кордонів, стандартів, технологій. Це призводить до того, що традиційні загально визначені характеристики успіху і шляхи його досягнення не є актуальними в наш час. Брак єдиної формули успіху вимагає від індивідів пошуку власних шляхів досягнення успіху. Багато науковців (І. Адоніна, В. Виноградов, Г. Андрієнко, М. Зуєв, О. Колесникова, Н. Паршина, Л. Хомкова) визнають той факт, що основою міждисциплінарного дослідження цього феномену має бути його лінгвістичний аналіз, оскільки будь-яке поняття інтерпретується за допомогою засобів мови. У сучасній когнітивній лінгвістиці активно досліджується проблематика взаємодії мислення, мови й культури на прикладі концепту «успіх» і його крос-культурної репрезентації (Т. Гордієнко, О. Машкова, О. Михайлова, О. Погодаєва, В. Рябуха, К. Хриніна, Н. Еренбург та ін.) і визначається як досягнення поставленої мети завдяки зусиллям самої людини; матеріальний характер досягнутого результату; досягнення високого соціального статусу; самореалізація людини; амбіційність як позитивна особистісна риса суб'єкта успіху.

З'ясовано, що в терміні «успіх» вкорінюється семантичне ядро позитивної оцінки дії або справи, яке раніше передавалося різними епітетами, а також нова часова характеристика дії, що пов'язана з лінійним сприйняттям ходу часу та його обмеженістю. Найважливішим наслідком появи концепту «успіх» у мові є можливість когнітивно-логічного проектування ідеї або моделі успішної діяльності (як деякої прогресії), а також формування соціального дискурсу моделей успішної спільної діяльності (змагання ідей), яка зумовлює напрями соціокультурного розвитку. У розумінні сучасного українського суспільства успіх

передбачає фінансовий достаток, особисті та професійні стосунки, відчуття задоволеності життям, це та діяльність, що спрямована на досягнення бажаного результату з мінімальними витратами ресурсів, але сучасне розуміння успіху підпадає під вплив ліберальних цінностей західної культури.

Досліджено, що для слов'янської культури притаманне розуміння успіху як сукупності природних здібностей та удачі, що не завжди вимірюється матеріальними чинниками. Для західної культури, навпаки, успіх – це, насамперед, матеріальні блага, добробут, фінансова стабільність, що досягається кропіткою щоденною працею. Для більшості людей в американському суспільстві важко досягти успіху та, досягши, втриматися на вершині, але, багато американців змушені поклонятися успіху як важливому аспекту їхнього життя.

Резюмовано, що в психолого-педагогічному значенні, успіх, по-перше, це об'єктивна оцінка результату діяльності іншої людини, яка проявляється у вигляді інтегральної оцінки досягнутого результату, що є рівним або перевищує нормативний рівень або соціальний стандарт, по-друге, це розуміння успіху як суб'єктивної оцінки власної діяльності, яка визначається інтегральною оцінкою власного результату щодо рівня особистої мети суб'єкта діяльності, і, по-третє, успіх розглядається як особливий психічний стан, що виникає в людини внаслідок досягнення високого значущого для неї результату. Досягнення успіху передбачає створення певної моделі поведінки, яка вже спричинила позитивні наслідки і супроводжувалася певними емоціями, призвела до бажаного результату, який перевіряється об'єктивно або суб'єктивно, з прогнозованими або допустимими витратами й на бажаний термін. Успіх також передбачає наявність у людини таких внутрішніх якостей, як позитивне мислення, оптимізм, творча самореалізація, достатній рівень самооцінки тощо.

Доведено, що автори наукових досліджень виокремлюють різновиди успіху за різними показниками, а також розділяють поняття «успіх» та «успішність», які можна визначити, як об'єктивні досягнення особи (успіх) та суб'єктивні переживання, які супроводжують цей процес (успішність).

Констатовано, що в межах соціологічного підходу успіх розглядається як процес ціледосягнення особистості, який передбачає низку послідовних дій, починаючи з аналізу життєвої ситуації й закінчуючи діяльністю щодо зміни цієї ситуації. Співвідношення суб'єктивних та об'єктивних чинників у цьому процесі є предметом дослідження різноманітних соціологічних концепцій, а саме, концепції демонстративного споживання (Т. Веблен), концепції успіху як раціонального вибору (Д. Фрідман, М. Хетчер), концепції успіху в теорії обміну (Дж. Тібо, Х. Келлі, Дж. Хоманс, П. Блау), концепції успіху в теорії ризиків (Н. Луман, Е. Гідденс, М. Дуглас, М. Валлах, А. Віддавські, К. Дейк, Б. Тернер та ін.), символічної концепції успіху (Дж. Мід). З погляду філософії, успіх є предметом довготривалого вивчення, яке змінювалося під впливом часу й історичних особливостей суспільства. Упродовж багатьох сторіч успіх у філософії визнавався як слідування етичним нормам та чеснотам, тому саме це розуміння стало підґрунтям для створення первісної моделі успішності в межах теологічного, гносеологічного та етико-аксіологічного аспектів, де успіх трактувався як сукупне вираження або реалізація внутрішніх якостей певного

індивіду. Сучасні філософські розробки демонструють тенденції щодо виокремлення універсальних соціально-існувальних механізмів успіху, але, з іншого боку, політичні, соціально-економічні та соціокультурні умови впливають на зміст успіху (К. Кархарян, Д. Канарський, С. Ключников, Ю. Курицька, Л. Мулляр та ін.). Історичні умови становлення американського суспільства сприяли створенню у філософії двох «систем координат»: перша концепція відображає кореляцію індивідуального (партикулярного) і громадського (універсального) вимірювання у сприйнятті й оцінюванні успішної особистості, друга – фіксує опозицію критичної й апологетичної інтенції в ставленні як до статусу успішної особистості, так і до її соціальної аксіології, тобто протиставляє наявні в суспільстві конкурентні установки щодо моральної дискредитації особистості, яка орієнтована на успіх і культивування цінності успіху. За філософськими концепціями є три гіпотези співвідношення ціни й цінності успіху: перша трактує успіх, як оптимальну відповідність або симетрію духовних і фізичних затрат та результативності дій у визначених обставинах; друга гіпотеза вважає, що успіх є результатом відповідності особистих досягнень соціальним очікуванням та стандартам. Згідно з третьою теорією, успіх – об'єктивно зафіксована оцінка переваги результатів або максимального вдосконалення, майстерності, яку було досягнуто суб'єктом у будь-якій діяльності.

Доведено, що в культурологічному розумінні, успіх є вироблена в процесі спільної життєдіяльності універсальна для всіх культур символічна атрибутивна ознака діяльності, яка стосується розвитку суспільства. Успіх, як прояв культури, є реалізованим у будь-якій діяльності (ігровій, навчальній, трудовій, творчій та ін.), а досягнення успіху передбачає зміни самої особистості, яка проявляє активність, прагне матеріалізувати бажання та мету життя на засадах засвоєння багатств матеріальної й духовної культури. Дотримання ментальних законів успіху сприяє досягненню гармонії із всесвітом, душевного спокою, отриманню бажанного результату в супроводі позитивних емоцій та відчуття самозадоволення.

Визначено, що феномен успіху та життєва успішність розглядалися представниками когнітивної психології, необихевіоризму, гуманістичної психології та екзистенціалізму, проте досі немає єдиного погляду на природу успіху, його види та механізми досягнення. Також психологічний підхід до успіху реалізований у роботах Дж. Аткинсона, О. Арестова, А. Бандури, Л. Бороздіна, Г. Глухарєвої, Л. Головіної, У. Джеймса, Т. Дембо, К. Левіна, О. Родіної, Р. Турецької, Ф. Хоппе, М. Хорнера. У педагогічному значенні поняття «успіх» розглядається як якість, властива особистості, яка досягла успіху в процесі виховання й навчання (успіх учня, студента в навчанні, успіх педагога у викладанні, успіх батьків у вихованні дітей тощо). Успіх у ЗВО визначають синонімом успішності навчання, але, на нашу думку, навчання є тільки однією з багатьох складових освітнього процесу, тому є потреба в аналізі наукових розробок цього питання. Доведено, що найбільш доречним терміном, що визначає багатогранність цього поняття, є термін «успіх студента» (student success). За цих обставин під словом «студент» ми маємо на увазі здобувача вищої освіти будь-

якого рівня. Отже, успіх студента є тим різновидом успіху, який здобувач вищої освіти досягає під час навчання у ЗВО та після його закінчення.

З'ясовано, що зарубіжні вчені успішність студента розглядають як більш широке поняття, що виходить за межі суто психології чи педагогіки. Наприклад, Т. Маркович (США) акцентує свою увагу на успіху студента як на подоланні перешкод на шляху кар'єрного зростання й досягненні успіху в майбутньому. А. Стельнікі, Д. Нордстоке та Д. Саклофске (Канада) розглядають його як низку особистісних ресурсів. К. Вілсон і А. Ліціо (Австралія) вважають, що успіх студента – це особисті досягнення студента щодо подолання різноманітних перешкод. Також питанням успішності опікувалися Дж. Аллен, Р. Ассаджіолі, М. Аткінсон, І. Барнет, Р. Бендлер, К. Бауер, Дж. Грехем, У. Джеймс, Д. Дьюї, Д. Карнегі, А. Маслоу, С. Робінс та ін.

Досліджено, що визначення успіху довгий час було еквівалентним навчальній успішності, що передбачає високі академічні досягнення. Такі терміни, як «академічна успішність», «навчальна успішність», «успішність навчання», «ефективність навчання», «навчальний успіх» у межах нашого дослідження є близькими за змістом, але не тотожними поняттями, зміст яких було ретельно розглянуто. Встановлено, що навчальна успішність студентів є інтегральною оцінкою ефективності результату діяльності студента щодо засвоєння культурно-історичного досвіду людства (знань, умінь, навичок, способів діяльності, моральних орієнтирів та цінностей), які забезпечують йому задоволення його пізнавальних інтересів та розкриття потенційних розумових можливостей. Успіх у вищій освіті передбачає створення спеціальної основи для самовиховання та самовдосконалення, яку О. Романовський (2011) називає домінантною установкою-мотивацією і яка допомагає студенту обирати цілі, визначати засоби їхнього досягнення, набувати позитивних змін у розвитку здібностей та необхідних якостей. Педагогічні умови цього процесу є необхідними для розкриття та розвитку здібностей індивіду.

Резюмовано, що доцільним є застосування широкого визначення успіху, згідно з яким успіх студентів стосується не лише здобуття відповідного наукового ступеня чи документу про освіту, але отримання позитивного досвіду навчання та задоволення освітніх та особистих потреб. Успіх має розглядатися як цілісна концепція, що охоплює досягнення в навчанні та особистий розвиток, а успішні випускники мають не тільки бути добре працевлаштованими, але і сформувані якості, притаманні освіченим і відповідальним громадянами із широким світоглядом, які здатні зробити позитивний внесок у розвиток суспільства. У такий спосіб, підготовка успішної людини передбачає визначення успіху як поєднання зусиль ЗВО та здобувача вищої освіти щодо досягнення освітніх та особистих цілей, розвиток та реалізація можливостей з урахуванням багатьох суттєвих чинників під впливом сприятливого академічного середовища.

У другому розділі «**Ретроспективний аналіз досвіду підготовки успішної людини у вищій школі США**» визначено історичні передумови становлення процесу підготовки успішної людини в американських закладах вищої освіти. Історія вищої освіти США, яка починається з 1600-х років, демонструє чітку диференціацію цілей і цінностей ЗВО в різні етапи їхнього розвитку і

становлення. До середини ХХ століття освітян майже не турбували питання успіху студентів, але останніми роками успіх став загальною проблемою закладів вищої освіти, яка сприяла розвитку практичних і теоретичних досліджень.

Встановлено, що запропоновано декілька класифікацій розвитку становлення вищої освіти, але в межах нашого дослідження доречним є використання ідентифікації основних епох з огляду на *перелік контекстуальних чинників*, які суттєво вплинули на розвиток вищої освіти взагалі та підготовки успішної людини зокрема. До них належать студентський контингент та його характеристики, особливості закладів вищої освіти та їхніх кампусів, педагогічні чинники, соціально-економічні умови, політика уряду та заходи втручання в освітній процес на законодавчому рівні, розвиток теоретичних поглядів та концептуалізація ідей успіху студентів. Під впливом цих чинників, які, звісно, еволюціонували з плином часу та перетиналися один з одним випадковим чином у межах кожної ери, сформувалося уявлення про унікальність кожного історичного етапу підготовки успішної людини. Питання, пов'язані з історією вищої освіти США, досліджували науковці Дж. Бергер, Дж. Бланко Рамірез, Н. Кантор, С. Лайонз, Б. МакФарлен, А. Сейдман, Дж. Телін та ін. Різні аспекти успіху студентів представлені в роботах О. Астіна, Дж. МакНілі, Л. Редік, В. Тінто, М. Поарча, Д. Саммерскілла, Л. Хагердон та ін. Ретроспективний аналіз становлення системи підготовки успішної людини розпочинається з періоду створення перших закладів вищої освіти на теренах молодого держави, які, на той час, не опікувалися серйозно питаннями успіху студентів, оскільки поставало більше питання життєздатності установ вищої освіти, аніж питання підготовки успішної людини. Така тенденція тривала до середини ХІХ століття. Поступово на початку ХІХ століття почалося розширення системи вищої освіти, визначення цілей університетського навчання й поява конфесійних коледжів, до яких охоче вступали американці, інновацією стало право жінок на здобуття вищої освіти.

З'ясовано, що в другій половині ХІХ століття завдяки змінам у національній політиці (поява закону Морілла (Morrill Act) (1862 р.) кількість студентів, які вступали до закладів вищої освіти, почала зростати. Також завдяки цьому закону коледжі поступово перетворювалися на університети, акцентуючи увагу на наукові дослідження та спеціалізацію в навчанні. Другий закон Морілла (Morrill Act) в 1890 році надав грантове фінансування тим ЗВО, які навчали темношкіре населення й не отримували пільги до того часу. Метою уряду було зробити освіту доступною для людей всіх кольорів і соціальних класів. Обидва закони змінили обличчя освіти й давали змогу розвинути економіку країни. Наступним етапом розвитку системи підготовки успішної людини стало створення в 1905 році фонду Карнегі для вирішення питань удосконалення педагогічної діяльності. Цього ж року Генеральна рада з питань освіти спрямувала діяльність на створення якісної системи вищої освіти. Інновацією стало надання грантової підтримки студентів і орієнтація на роботу з випускниками щодо спонсорської допомоги закладу. На початок Першої світової війни ЗВО США мали спільне бачення організації власної роботи з таких питань, як розробка вимог до вступу, кількість годин у залікових одиницях, запропоновані

предмети, профільні дисципліни. Але були відмінності в ресурсах дотримання стандартів, чим було обумовлено формування ієрархії університетів США.

Доведено, що у 1920-ті роки ієрархізація вищої освіти посприяла визначенню елітності ЗВО на засадах наступних трьох критеріїв: наявність єдиної студентської спільноти, розвинута позанавчальна діяльність та успішна практика працевлаштування випускників. Якість підготовки студентів стала турботою номер один для викладачів, водночас, коледжі намагалися підвищити власні стандарти, а професорсько-викладацький склад намагався відродити «ідеал ліберальної освіти». У зв'язку з цим перед закладами поставало питання утримання й успіху студентів, яке на той час зацікавило дослідників. Перше дослідження Дж. МакНілі (1937) щодо показників успіху було спрямовано на вивчення чинників відрахування зі ЗВО. Робота Дж. МакНілі, безумовно, була провісником більш комплексних досліджень, які почали проводити через 30 років, однак наслідки Великої депресії та Другої світової війни відвернули ресурси та інтереси нації від вищої освіти в наступні десять років. Післяспутниковий період в історії вищої освіти США й підготовки успішної людини розпочався з впровадження «Національного Акту захисту освіти в інтересах національної оборони» (1958 р.), згідно з яким було визначено низку заходів із розвитку наукового потенціалу країни, підготовки фахівців із технічних і природничих наук, іноземних мов; особлива увага в законі зверталася на пошук і навчання талановитої молоді. У 60-х роках ХХ століття з'явилася низка досліджень, присвячених особливостям студентів, в 1962 році Дж. Саммерскілл виступав за багатоаспектність поняття «виснаження» (attrition) (компоненту визначення успіху), припускаючи, що внутрішні фактори (психологічні, сімейні, фінансові) та зовнішні фактори, які стосуються закладу освіти, є складно спорідненими. Це дослідження стало вкрай важливим, оскільки надихнуло інших науковців на подальші розвідки цього питання. Проблема успішності студентів, ефективності навчання, конкурентоспроможності випускників на світовому рівні спонукала законодавців США створити Закон про вищу освіту в 1965 році. Наслідками введення в дію цього закону стало збільшення федерального фінансування університетів, надання стипендій, можливостей отримання студентами позики з низькими відсотками. У 1979 році було створено Міністерство освіти США (US Department of Education), місією якого стало досконалість освіти та забезпечення рівного доступу, сприяння успішності та конкурентоспроможності студентів.

Проаналізовано, що на початку 1970-х років ХХ століття проблема успіху студента загострилася у зв'язку із незадоволеністю студентів якістю навчання та великою кількістю відрахованих студентів. ЗВО та науковці спрямували зусилля на систематичне виявлення причин та розв'язання проблеми утримання студентського контингенту. Саме цей період є ерою започаткування теоретичних розробок проблеми успіху у вищій освіті США. У 1980-х роках стартувала нова хвиля наукового дослідження успіху, що враховувала попередні наукові пошуки й теорії. Проблема успіху студента посилилася у зв'язку зі зменшенням кількості абітурієнтів, заклади вимушені були боротися за нових студентів і поняття «управління зарахуванням» з'являється й активно розповсюджується країною. У 1983 році було подано аналіз стану освіти в доповіді «Нація в небезпеці:

імператив для освітніх реформ», де було зазначено, що потрібно на базі наукових досліджень розробити певну стратегію реформування вищої освіти. У 1991 році було запропоновано нову стратегію освіти «Америка 2000», яка визначала шість національних цілей в галузі освіти. У 1993 році цей документ було доповнено новим законом «Цілі 2000: Закон про американську освіту», який сприяв удосконаленню освіти як національного пріоритету на місцевому та державному рівнях. За мету було поставлено подолати кризу системи освіти, підняти освітні стандарти, змінити систему освіти для того, аби вона відповідала новій економічній ситуації у світі, підвищити вимоги до рівня знань. Усе більше й більше науковців і практиків почали розуміти, що хоча утримання і є важливою концепцією для багатьох студентів і для самих ЗВО, але багато студентів заради здобуття вищої освіти змінюють місце навчання, шукаючи для себе кращий варіант. У цей період з'явилося поняття «наполегливість» (persistence). Усе частіше успішність студентів визнавалася як здатність наполегливо здобувати вищу освіту в одному або декількох коледжах. Питання успіху недостатньо представленої студентської популяції постає впродовж першого десятиліття ХХІ століття. У 2002 р. було підписано новий закон «Жодної невстигаючої дитини», який додав новий аспект до реформ освіти й акцентував увагу освітян на навчанні тих груп населення, які довгий час перебували поза увагою педагогів (іммігранти, люди з особливими потребами, з низьким соціально-економічним статусом та ін.).

Визначено, що особливістю вищої освіти в ХХІ столітті стало ранжування закладів вищої освіти за таким показником, як підзвітність за кількісними показниками контингенту студентів, зокрема, за нормами утримання. Такі показники впливають не тільки на фінансування закладу, але й на рейтинг вступу серед майбутніх студентів. Починаючи з 2006 року у вищій освіті США відбувається низка реформ, напрям яких було окреслено в доповіді Департаменту освіти США «Випробовування лідерства: карта майбутнього вищої освіти США» (2006 р.). Проект «Гонка до вершини» (2009 р.) надавав можливість та фінансування штатам та місцевим шкільним округам впроваджувати реформи для покращення темпів закінчення школи та якісної підготовки студентів до ЗВО та кар'єри. Згідно з цим проектом завданням коледжів та університетів було забезпечити доступність вищої освіти та створити умови для успіху студентів, перепроектувати роботу ЗВО, не тільки на вступ та завершення навчання студентів, але на надання підтримки студентам у складних життєвих обставинах.

Резюмовано, що поняття успіху є неоднозначним та суперечливим конструктом, оскільки з плином часу змінюються цінності та пріоритети, тому успіх як конструкт у вищій освіті, особливо в Сполучених Штатах Америки, зазнав значних змін упродовж останніх кількох десятиліть. Вища освіта надає можливості та забезпечує умови досягнення успіху, впроваджуючи відповідні інновації в освітній процес. Зміст поняття успіху в американському суспільстві змінювався, і, згідно з однією із теорій, трансформація поглядів суспільства та освіти на успіх відбувалася упродовж чотирьох періодів в історії США, які мали назву: етика характеру, етика сили розуму, етика особистості та етика служіння. Період етики характеру відображає уявлення про успіх, як наявність чеснот, серед яких працьовитість, наполегливість та доброчесність були на першому місці. У

наступному періоді – етиці сили розуму – успіх розглядався як сила волі, що спрямована на розкриття потенціалу людини, досягнення розвитку, збагачення новими знаннями, вміннями та навичками. Період під назвою «Етика особистості» стверджував ідею, що для того, щоби бути успішним, достатньо переконати в цьому інших, успіх – це образ і, відповідно, наявність цього образу формує внутрішнє відчуття успіху. Популярність психологічних теорій того часу демонструвала безліч підходів до створення іміджу успішної людини та мистецтва переконання інших. Етика служіння вимірює успіх тими діями, які покращують місцеву громаду, надають корисний внесок у розвиток глобальної спільноти. Головне кредо цього періоду – чим більше ви надали допомоги іншим людям у досягненні успіху, тим більш успішним ви стали на особистісному рівні. Розвиток психолого-педагогічних теорій щодо успіху у вищій освіті свідчить про зацікавленість науковців дослідженням впливу на успіх особистих чинників, таких характеристик, як емоційна стабільність, екстраверсія, відкритість досвіду, сумлінність, доброзичливість, мотивації та самоефективності.

Що стосується педагогічних аспектів підготовки успішної людини в США в другій половині ХХ – перших декадах ХХІ століття, то з'ясовано, що термін «успіх студентів» визначається по-різному, залежно від того, хто з якими цілями використовує цей термін і для якої аудиторії. По-перше, поняття «успіх» часто використовується для позначення тих зусиль, які ЗВО можуть докласти заради допомоги студентам у досягненні їхніх університетських прагнень. По-друге, успіх студентів може бути висновком про індивідуальний або груповий рівень досягнень. По-третє, з точки зору державних та федеральних політиків, успіх студентів означає доступність до вищої освіти, не затягнутий термін навчання, отримання ступеня, а також працевлаштування після закінчення ЗВО. По-четверте, для закладу успіх студента може означати утримання студентів на першому курсі, формування в них наполегливого ставлення до навчання, здобуття змістовних знань, активна участь у освітньому процесі, що сприяє формуванню їхнього якісного досвіду та особистий успіх студентів. У межах нашого дослідження «успіх студентів визначається як навчальні досягнення, залучення до навчально-цілеспрямованої діяльності, почуття задоволення від процесу навчання, здобуття бажаних знань, умінь і навичок, наполегливість у досягненні цілей, особиста та професійна реалізація» (Kuh et al., 2006).

Визначено, що сучасна система вищої освіти США є унікальною й доволі ефективною, оскільки поєднала в собі досвід європейських університетів і власні розробки. Особливості американської вищої освіти можна визначити в межах таких критеріїв: *типи закладів вищої освіти, джерело фінансування роботи ЗВО, система управління закладом, різноманітність отриманих кваліфікацій, педагогічна доктрина, напрямки реформ, особливості організації навчання, контингент здобувачів вищої освіти*. Найбільш унікальними характеристиками є розмаїття типів ЗВО; створення суспільних (ком'юніті) коледжів; різноманітність джерел надходження коштів; автономність ЗВО; наявність ступеня магістра ділового адміністрування (МВА); концепції ліберальної та загальної освіти; система надання матеріальної допомоги та різних грантів студентам на отримання вищої освіти; двокомпонентна навчальна програма; широка інтернаціоналізація

освіти; різноманітність характеристик здобувачів вищої освіти: раса / етнічне походження, вік, стать, соціоекономічний статус, академічні інтереси; розподіл студентів на «традиційних» та «нетрадиційних»; визначення «групи ризику» за показниками успіху та ін.

Доведено, що основними постулатами американської освітньої філософії є недовіра до урядової підтримки, сподівання на власні сили і здобутки, переконання в силі безмежних можливостей ринкової економіки для розвитку освіти та впевненість у самій освіті як шляху до розвитку можливостей до соціальної мобільності. Проблемами, з якими стикаються американські освітяни, є загальнопоширені в інших країнах труднощі, пов'язані з розробкою стратегій у таких напрямках підвищення ефективності та якості навчання, як 1) створення системи критеріїв успіху студентів та роботи ЗВО; 2) регулювання плати за навчання для створення більш сприятливих можливостей для вступу студентів; 3) впровадження програм допомоги студентам у досягненні успіху; 4) удосконалення кредитної системи для сприяння мобільності студентів; 5) стандартизація освітніх курсів і навчальних програм та ін.

З'ясовано, що американські національні ініціативи почали зосереджуватися на необхідності впровадження загальнодержавної реформи, яка виходить за межі застосування окремих програм чи інновацій для того, щоби змінити базові структури та процеси ЗВО. Реформи вищої освіти є вкрай важливими для всіх типів закладів вищої освіти, але більшість зусиль освітян було спрямовано на реформування суспільних коледжів як найбільш поширеного та популярного закладу освіти. Реформа вищої освіти – це рух, мета якого впорядкувати навчання студентів у ЗВО, надати їм структурований вибір програми, необхідну підтримку та чіткі цілі навчання, що, у кінцевому рахунку, допомагає більшості студентів отримати кінцевий результат вищої освіти. Реформа визнає, що діюча модель роботи суспільних коледжів не має чіткого плану для студентів щодо досягнення успіху, що призводить до нерозуміння студентами термінів навчання, обсягу необхідних знань та надмірної кількості кредитів.

Серед відомих реформ можна вказати програму College Tech Prep (1990 р.), яка є національною стратегією удосконалення академічних знань та технічних навичок студентів. Ця програма гарантує отримання запланованої і послідовної освіти. Почавши навчання за спеціальністю в старших класах, після закінчення школи студент щонайменше ще два роки навчається в коледжі і здобуває вищу освіту або атестат. Програма містить сім обов'язкових елементів, що дають змогу об'єднати декілька закладів у єдиний консорціум, а саме: договір про співпрацю закладів середньої і вищої освіти, розроблену програму навчання з акцентом на вивчення математики, природничих наук, технологій і навичок спілкування, спеціально розроблений навчальний план, організація спільної спеціальної підготовки викладачів і шкільних вчителів до роботи за цією програмою, організація навчання консультантів для залучення студентів до навчання й їхнього супроводу до завершення програми та працевлаштування, обов'язковий рівний доступ усіх верств населення до програм Tech Prep; організація служби з надання консультативної допомоги з підготовки до навчання, підбору роботи, особистого розвитку та кар'єрної реалізації.

З'язовано, що іншою ініціативою стало впровадження у 2004 році проекту «Досягнення мрії: Громадський коледж», основною ідеєю якого стало використання коледжами даних власних лонгітюдних досліджень заради виявлення перешкод на шляху до успіху студентів. Такий аналіз та застосування реформи на основі доказів дають змогу виправити бар'єри та збільшити кількість студентів-випускників. Проект пропонує сім напрямків для створення в коледжах культури, орієнтованої на сприяння успіху студентів, реформуванню освіти: лідерство; використання сучасних технологій для збору, аналізу та використання даних щодо успіху студентів; організація рівних можливостей досягнення успіху для всіх студентів; професійний розвиток професорсько-викладацького складу; ефективне спілкування і створення активних стратегічних партнерських відносин зі стейкхолдерами; зміни політики закладу.

Визначено, що ефективною реформою вищої освіти в США є модель «Керовані шляхи» (2015 р.), яка поєднує три елементи: орієнтації на вимірюваний успіх студентів; створення бази необхідних доказів; цілеспрямований та узгоджений комплект компонентів програми, побудований на розробці спрощених, добре організованих та зрозумілих етапів навчання в коледжі. У цій моделі все логічно послідовно, оскільки спочатку організовується процес прийому до ЗВО, що передбачає допомогу студентам у виборі програми навчання, потім увага спрямовується на діагностику й усунення академічних недоліків, які заважають студентам досягти успіху за обраною програмою. Наступним кроком є підтримка студентів упродовж усього навчання в ЗВО з метою завершення програми та успішного переходу до подальшої освіти або працевлаштування. Така реформа акцентує увагу освітян на необхідності контролю прогресу студентів, наданні підтримки, оцінюванні, налагодженні зворотнього зв'язку й обговоренні успіхів здобувачів вищої освіти.

Доведено, що сучасною тенденцією реформування вищої освіти США є створення нової навчальної програми «Суттєва освіта» (2019 р.). Ключовими ідеями трансформації є: створення освітньої парадигми, що поєднує три складові – навчання, викладання й дослідження; поєднання доступності вступу для студентів до закладів вищої освіти з його завершенням і досягненням індивідуальних освітніх та кар'єрних цілей за допомогою чотирьох ключових етапів, що формують «сходи успіху»; впровадження закону щодо скасування плати за навчання для студентів, які мають низький дохід; розробка орієнтирів, необхідних для досягнення успіху; зміна місії суспільних коледжів щодо можливості здобувати ступінь бакалавра; впровадження корисної розвивальної освіти замість корекційної програми й заходів щодо поліпшення навчальних навичок студентів; розвиток професійно орієнтованих програм; забезпечення плавного переходу із середньої школи до коледжу; визнання цінності досвіду й характеристик студентів; використання технологій у навчальному процесі; залучення всіх учасників навчального процесу до створення єдиної стратегії роботи; використання отриманих даних для покращення процесу управління.

У третьому розділі «**Організаційно-методична система підготовки успішної людини у вищій школі США**» обґрунтовано, що результатом підготовки успішної людини в закладі вищої освіти є розуміння того, коли і як

приспособитися до середовища та як спробувати змінити його; усвідомлення власних потреб та потреб інших і узгодження конкуруючих індивідуальних та громадських пріоритетів; вміння управляти як індивідуальними, так і громадськими ресурсами; визнання унікального внеску особистості в розвиток світу й готовність використовувати свої здібності для покращення умов навколишнього середовища. Завданням закладів вищої освіти є підготувати студентів до прийняття цих ролей і отримати результати як підтвердження цієї підготовки у вигляді успіху як під час навчання, так і після закінчення ЗВО.

Узагальнення матеріалів теоретичних та практичних досліджень американських науковців щодо підготовки успішної людини в закладах вищої освіти дало змогу *вперше* виділити такі етапи, цілі та шляхи реалізації цього процесу. Першим етапом є *визначення успіху*, що передбачає ретельну оцінку короткотермінових цілей студентів щодо їхніх довгострокових цілей та надання відповідних навчальних планів, академічної підтримки та послуг, які допоможуть їм досягти цих цілей. Реалізація цієї мети досягається завдяки визначенню спільного для всіх учасників освітнього процесу бачення успішної підготовки студента; диференціації цілей, завдань, стратегій ЗВО щодо досягнення успіху в місії закладу; розробці інструменту діагностики, дослідження освітніх потреб студента та моніторингу отриманих результатів. Другий етап – *використання цілісного підходу до навчання студентів* має за мету застосування студентоцентрованого та особистісно-орієнтованого підходу до навчання, що передбачає підвищену увагу до формування загального позитивного досвіду студента; організацію системи підтримки та супроводу на всіх етапах навчання: від абітурієнта до випускника. Реалізація відбувається завдяки таким діям, як створення системи допомоги студентам орієнтації в навчанні, що сприяє ухваленню розумних академічних рішень; розробка та впровадження різноманітних програм підтримки та адаптації; консультації академічних радників, кураторський супровід; розробка дорожніх карт навчання для кожного студента; фінансова та соціальна підтримка студента з боку закладу; створення спеціальних центрів успіху; залучення студентів до різноманітних форм позанавчальної діяльності. Третім етапом є *підготовка до кар'єри*, що відбувається в процесі раннього інформування щодо майбутніх кар'єрних можливостей та ймовірних місць працевлаштування. Це передбачає створення Центрів кар'єрного розвитку для консультацій та роботи зі студентами щодо можливостей працевлаштування; регулярний моніторинг потреб ринку праці в певному регіоні; організацію практики та стажування на підприємствах; розробку спеціальних додатків «Кар'єрні сходи» до освітніх програм із метою інформування щодо майбутньої кар'єри на кожному етапі навчання; активну роботу з підприємствами регіону для укладання договорів про співпрацю; діагностику необхідних для роботодавців знань, умінь та навичок та регулярну переробку освітніх програм з урахуванням цих вимог; залучення коштів потенційних роботодавців на фінансування навчання студентів (надання спеціальних стипендій, оплата стажування, заохочення обдарованих студентів та ін.). Четвертим етапом є *підтримка професорсько-викладацького складу та адміністрації ЗВО*, що передбачає розбудову інституційного потенціалу для

успіху студентів, об'єднання зусиль щодо ефективного викладання та керування з боку адміністрації, викладачів та персоналу. Це реалізується завдяки створенню спеціального підрозділу з питань удосконалення якості освітнього процесу; програмам підвищення кваліфікації та професійного розвитку викладачів; обміну досвідом, участі в тренінгах, конференціях, семінарах, програмах обміну; створенню системи звітування щодо показників ефективності викладання; регулярним засіданням з метою обговорення та вирішення нагальних проблем; проведенню досліджень та участі у федеральних проєктах оцінювання якості навчання; створенню системи заохочення ефективних викладачів. П'ятим етапом є *стратегія постійного розвитку*, яка передбачає впровадження передового досвіду вищої освіти в роботу конкретного закладу. Це означає розробку стратегій ефективності навчання та дотримання обраного шляху вдосконалення освітнього процесу; відстеження змін та корекційна робота; розробку та впровадження системи превентивних заходів для роботи зі студентами «групи ризику»; регулярне оновлення програм з урахуванням тенденцій сучасного світу.

Доведено, що реалізація першого етапу через диференціацію цілей, завдань, стратегій ЗВО щодо досягнення успіху передбачає розгляд місії американських закладів вищої освіти. Поняття успішності студента змінюється й, на думку науковців, сучасний підхід до успіху студентів пов'язаний з трьома складними взаємопов'язаними сферами – навчання, оцінювання та кар'єра, які є важливими для забезпечення сучасних студентів цілеспрямованістю для досягнення своїх мрій. Сучасні оновлені місії відомих університетів акцентують увагу на тенденціях глобалізації й необхідності трансформаційних змін. Аналіз місії декількох ЗВО свідчить, що відомі потужні університети не вважають за потрібне зазначати у своїх місіях питання успіху, оскільки це є очевидним фактом, судячи з їхніх рейтингових показників. Проте, не настільки престижні ЗВО прагнуть, в умовах високої конкуренції, залучити якомога більше студентів та наполягають на питаннях успіху під час визначення власних місій.

Досліджено, що підходи до визначення успіху студентів можна розділити на дві категорії: одновимірний та багатовимірний. Одновимірний підхід звужує термін успішність студентів у вищій освіті лише для позначення академічної успішності, співвідносною із середнім балом (GPA), рейтингом завершення та іншими подібними показниками успішності (С. Бентон, К. Гібсон, Р. Дауні, Т. Йорк, Р. Кілен, Е. Кім, Ф. Ньютон, С. Ренкін, У. Фрейзер та ін.). Але, обмеження визначення успішності студентів лише академічною галуззю підпадає під критику, оскільки відсутність гнучкого або цілісного підходу до успіху студентів може призвести до нехтування особистістю студента. На думку дослідників, успіх студентів складається з різних елементів та має для кожного власний різноманітний прояв. З цього погляду, вища освіта має надавати досвід позитивних трансформаційних змін для молодої людини, а не бути обмеженим процесом, орієнтованим лише на підвищення кількісних результатів тестування чи іспиту. Визначення успіху студентів як багатовимірний феномен привертало увагу таких американських науковців, як О. Астін, Дж. Брекстон, П. Евелл, Дж. Д. Ку, Дж. Пайк, І. Параскела, П. Терензіні, В. Тінто, Дж. Уелман, Б. Харіс, Д. Хослер, Дж. Шміт та ін. Успіх студентів є багатовимірним концептом, що

включає різні та рівнозначущі важливі результати студентів, припускаючи, що вища освіта не має бути націлена виключно на створення знань, але мусить також розвивати особистість і формувати різні корисні навички.

Використання холистичного підходу до визначення успіху включає урахування як особистих, так і освітніх цілей. Найважливішою тенденцією сприяння успіху студентів є його визначення з погляду позитивних результатів студентів. До принципів, що становлять основу цієї позиції, відносять такі показники, як: почуття особистісної значущості; самоефективність; цілеспрямованість; активне залучення до процесу навчання; рефлексивне мислення; соціальна інтеграція; самосвідомість. Лише сукупність цих показників має стимулювати студента до успіху. Такий підхід підкреслює розвиток студентів як цілісних особистостей і включає такі аспекти як академічна та інтелектуальна компетентність, міжособистісні стосунки, ідентичність, кар'єра та стиль життя, особисте здоров'я й самопочуття та інтегрована філософія життя. Успішні здобувачі вищої освіти – це активні, взаємодіючі, відкриті до співпраці та рефлексивного навчання люди, які використовують доступні ресурси ЗВО в повному обсязі заради досягнення свого академічного, особистого та професійного успіху.

Визначено, що для ефективності оцінки якості навчання та успішності студентів було розроблено глосарій із переліком визначень, на які в XXI столітті можна спиратися під час оцінювання роботи закладу і складання звіту, а також запропоновано їхні тлумачення в новому контексті. Цей документ містить чотири розділи. У першому розділі надано визначення 7 ключових термінів: «навчальний намір (educational intent)», «утримання (рівень) (retention (rate))», «наполегливість (persistence)», «завершення навчання (рівень) (completion (rate))», «належна практика (good practice)», «прогрес у навчанні (рівень) (progression (rate))», «результати студентів після закінчення навчання (post-completion student outcomes)». До другого розділу було включено такі терміни як «рівень академічної успішності (academic standing)», «розриви в академічних досягненнях / прогресі / успішності (achievement / progress / performance gaps)», «цілі завершення навчання (completion goals)», «працевлаштування / кар'єра / готовність до роботи (employability / career / work readiness)» та ін. До третього розділу було включено загальнонаціональні визначення, які використовуються в документах Департаменту освіти США для звітування про утримання, завершення та пов'язані з ними результати студентів. У четвертому розділі містяться відомості та посилання на джерела фінансової допомоги, а також пояснення того, чому саме ці терміни представляють вищу освіту XXI століття та як вони відображають різноманіття сучасних студентів. Новий глосарій термінів допоможе перекваліфікувати заклади вищої освіти на підготовку здобувачів XXI століття. Отже, на теперішній час, є певне розуміння того, з чого складається підготовка успішної людини в закладах вищої освіти США та як визначати цей успіх.

Досліджено, що до питань визначення духовно-культурних цінностей вищої освіти зверталися як вітчизняні (Т. Антоненко, М. Безугла, І. Бех, О. Блашкова, М. Боришевський, З. Залевська, Є. Зеленов, Є. Костик, В. Огнев'юк,

М. Роганова, Г. Шевченко та ін.), так і зарубіжні дослідники (К. Бугі, Дж. Джі, Дж. Дьюї, М. Едмундсон, М. Нусбаум, К. Ріфф, А. Россі та ін.). Ціннісні орієнтації є тими елементами структури особистості, які змінюються під впливом досвіду, соціального середовища, культури, тому для підготовки успішної людини є вкрай важливим сформуванню відповідну високодуховну систему цінностей. Здатність студента інтегруватися в культуру ЗВО, яка визначається його місією та пріоритетними напрямками, є ключовою для досягнення успіху. Система цінностей, яка сформувалася в кожному окремому американському закладі вищої освіти й має таке ж важливе значення, як і місія, є тим орієнтиром, який спрямовує студента на пізнання, викликає бажання ідентифікуватись із переконаннями, цінностями та нормами закладу. Це має очевидні наслідки для успіху студента, оскільки чим вище бажання студента перейняти культуру та цінності закладу, тим вище рівень інтеграції до цього закладу, і, відповідно, тим більше рівень успіху. Це передбачає розвиток здатності студентів до критичного мислення, пошуку та аналізу інформації, роботі з різними джерелами. Усвідомлення значущості базових освітніх цінностей, культурних особливостей закладу вищої освіти спрямовує ініціативу студента щодо пошуку об'єктивної інформації, сприйняття ключових пріоритетів освітньої інституції.

Варто зазначити, що розробки щодо проблеми успішності, розвитку й формування ціннісної сфери особистості студентів, які проводилися ще в 1980-ті роки (В. Тінто, П. Біл, Л. Ноел, О. Ленінг, К. Сауер), мали за мету дослідити проблеми «традиційних» студентів, але не враховували особливості студентського контингенту, характеристики якого значно змінилися у зв'язку з демографічними змінами. Довгий час ознаками традиційних студентів у США були такі характеристики: наявність документа про середню освіту, вступ на денну форму навчання одразу після закінчення школи, залежність від фінансової підтримки батьків і відсутність роботи в студента протягом навчального року. Уже наприкінці ХХ століття з'являється поняття «нетрадиційні студенти» і подальші розвідки демонструють розширення критеріїв цього терміну. Значний внесок у дослідження різних аспектів проблеми нетрадиційних студентів зробили такі науковці, як, Д. Кілгор, С. Комівз, Дж. Комптон, Б. Мецнер, К. Огрен, М. Парсон, Дж. Саммерскілл, А. Сейдман, Б. Таунсенд, Е. Фейрчайлд та ін.

Національний центр статистики освіти (2002) визначив нетрадиційних студентів за характеристиками термінів прийому на навчання, зайнятості, сімейного статусу, кількості часу, витраченого на відвідування занять. Пізніше характеристику «нетрадиційного» студента доповнили студенти, яким на момент вступу вже виповнилося 22 роки, вони мають низький соціально-економічний статус, є представниками етнічних меншин або іммігранти. Департамент освіти США (2017) повідомляє про більшу кількість таких студентів, заявляючи, що 74% всіх студентів мають принаймні одну нетрадиційну характеристику, 66% переходять з одного закладу до іншого, а 63% – є студентами «першого покоління». У зв'язку з чим науковці наголошують, що успіх студента є багатовимірною конструкцією та під час його визначення більшу увагу потрібно звертати на урахування різноманітності студентського контингенту (расова або етнічна приналежність, соціально-економічний статус, вік тощо).

Доведено, що дослідження впливу освітнього простору ЗВО надали відомості про важливі чинники, які мають вплив на досягнення успіху, а саме: залучення студентів, значущість першого року навчання, розвиток наполегливості, процес утримання студентів, вплив середовища ЗВО. Врахування цих чинників у роботі ЗВО ведуть до розробки стратегій, які позитивно впливають на успіх студентів. Підготовка успішної людини в закладах вищої освіти США починається з моменту вступу до ЗВО, а інколи, ще на етапі роботи з майбутніми абітурієнтами й закінчується супроводом після випуску з освітньої установи. Цей процес можна продемонструвати у вигляді схеми-моделі, яка передбачає фокус-групи, етапи та їхні характеристики. Важливість спрямування особливої уваги на роботу з різними групами студентів (абітурієнти, першокурсники, студенти другого-четвертого року навчання, випускники) дозволяє підвищити ефективність підготовки успішної людини в певні періоди. Такі етапи, як вступ до ЗВО, адаптація до навчання, утримання студента та формування наполегливості, підготовка до завершення навчання та випуску, працевлаштування або навчання на наступному рівні освіти та досягнення успіху спрямовують освітян на певні види діяльності щодо підготовки успішної людини, характеристику яких продемонстровано у схемі.

Визначено, що в умовах високої конкуренції між закладами вищої освіти, питання достатнього набору студентів на навчання залишається актуальним. Інноваційні стратегії дозволяють деяким ЗВО залучити більше абітурієнтів, ніж їхні конкуренти. Прикладом такої стратегії є створення партнерських відносин між суспільними коледжами та середніми школами в галузі діагностики готовності до навчання у ЗВО та надання допомоги в академічній підготовці для вступу, створенні спільних програм навчання, профільних класів, пільгових умов для вступу, участі в спільних проектах і ініціативах та ін.

Доведено, що перший рік коледжу є кризовим, перехідним періодом у житті студентів. Перший досвід вищої школи надзвичайно впливає на академічну самоефективність студентів та подальший успіх. Багато закладів впроваджують стратегії на початку досвіду вищої школи, щоби полегшити адаптацію, підвищити впевненість студентів та сприяти успіху. Однією з форм роботи є організація різноманітних курсів підготовки до навчання та курсів для першокурсників. Моделі цих курсів можуть бути настільки ж різноманітними, як і характеристики студентів, на яких вони розраховані. Їх часто називають курсами орієнтації (orientation courses), семінарами першого курсу (first-year seminars), семінарами першокурсників (freshman seminars) або курсами навичок навчання (study skills courses). Теми, які зустрічаються на курсах для студентів першого року навчання, стосуються розвитку навичок управління часом, навичок навчання та методів управління тривожністю, – це стратегії, які допомагають зміцнити впевненість студентів та сприяти навчанню.

Резюмовано, що американськими науковцями було проведено низку теоретичних досліджень успіху студентів, результатом цього стало узагальнення наукових теорій, створення нових моделей та рекомендації щодо успіху студентів. Найбільш цікавими з погляду створення стратегій досягнення успіху студентів стали: дослідження Дж. Ку та співавторів «Щодо аналізу важливих напрямків

практичної роботи ЗВО»; В. Тінто «Щодо ефективного керівництва діяльністю кампусу для сприяння наполегливості та успіху студентів»; робота Л. Перна та С. Томаса «Щодо створення обґрунтованої концептуальної моделі підтримки студентів у досягненні успіху та подоланні перешкод»; Модель успішності студентів «Досягнення мрії» від фонду Lumina, проєкт «Спільна робота щодо успішності студентів» від Консультативної ради з питань освіти, проєкт «Морська зірка» та модель «Холістична модель успішності студентів» від компанії Hobson, Стратегія досягнення успіху студентів від Центру Deloitte, Стратегія підтримки студентів корпорації Ellucian та ін.

Досліджено, що в науковій літературі широко використовуються два підходи до виявлення чинників успіху. Це редуцціоністський (мінімалістичний) підхід, який фокусується на аналізі окремих чинників та нередуцціоністський (системний) підхід, представники якого дотримуються думки, що існує багато взаємопов'язаних факторів, які варто вивчати. Дослідження вказують на зв'язок таких характеристик студента, як стать, вік та психологічні якості з розвитком ментальних здібностей, особистісними рисами, мотивацією та навчальними звичками. Деякі науковці вказують на важливість навчальних досягнень та здібностей, які мали прояв у середній школі, вплив різноманітних незалежних обставин (ситуативні чи соціально-демографічні фактори), особистісні змінні, які «можуть включати установки (мотивацію, трудову етику), самосвідомість (впевненість, самоефективність), поведінку (організація роботи, навчальні навички та звички), уміння розв'язувати проблеми (критичне мислення, швидкість прийняття рішень) та цінності (особисті уподобання, переконання)» (Kim et al., 2010).

Наявність чинників викликає проблему оцінювання їхнього впливу на досягнення успіху, тому група вчених Канзаського університету (США) здійснила розробку дієвого та надійного інструменту оцінки, виділивши три групи: чинники академічних досягнень і здібностей студента, група факторів, викликаних другорядними обставинами та група особистісних чинників. Діагностичним інструментом став «Опитувальник ефективності навчання у закладі вищої освіти», метою якого стало організувати самооцінювання студентів за шістьма категоріями для виявлення чинників, що сприяють навчальному успіху: академічна самоефективність, уміння організувати навчання та приділяти йому достатню увагу, стресостійкість, рівень соціальної активності в межах університету, емоційне задоволення й уміння спілкуватися під час навчання. Результатом діагностики студента є покращення можливостей досягнення успіху та розробка плану стратегій дії для академічного розвитку. За результатами проведеного дослідження, студентів можна класифікувати на такі групи: ті, хто потребує допомоги ззовні і відноситься до групи ризику; ті, хто самостійно бажає покращити свої навички й уміння, щоби досягти більш ефективного використання свого потенціалу. Твердження субшкал опитувальника надають студенту поведінкові шаблони, які є моделями для створення корекційних програм для покращення результатів навчання.

Резюмовано, що чинники можна класифікувати на три основні категорії: студент як людина; соціальні зв'язки та університет; освітнє середовище

навчання, виховання та розвитку студента. Урахування цих та інших чинників сприяє створенню необхідних для успіху студента педагогічних умов підготовки в закладах вищої освіти.

У четвертому розділі «**Шляхи використання педагогічного досвіду США з підготовки успішних студентів у контексті проєкту національної стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки**» продемонстровано, що завдання закладів вищої освіти полягає в створенні умов для успішного навчання й набуття необхідних життєвих навичок. Університети і коледжі мають допомагати студентам створювати позитивне навчальне середовище, мати стратегію раннього втручання, забезпечити необхідну підтримку для успіху, враховуючи різноманітні чинники. Вплив викладача на студента щодо формування успішності відбувається під час вивчення дисципліни безпосередньо на заняттях та спілкування в позааудиторний час. Професіоналізм, високий рівень педагогічної майстерності та навички професійного спілкування викладача стимулюють та надихають студента на успішне навчання. Основними шляхами розвитку необхідної професійної компетенції є самоосвіта й самовдосконалення педагога, наукова робота, дослідна діяльність, робота у творчих групах, участь у конкурсах, майстер-класах, конференціях і форумах, саморефлексія й інноваційна діяльність, освоєння нових педагогічних технологій.

Доведено, що студенти, викладачами яких були висококваліфіковані фахівці, у подальшому демонструють більш успішну стратегію поведінки і виявляють цілеспрямованість у навчанні, на відміну від тих студентів, які не мали змоги навчатися у висококваліфікованих викладачів. Дослідження американських науковців сприяло розробці Структури конкуруючих цінностей (Competing Values Framework (CVF)) для опису ключових компонентів ефективного викладання. Структура має складатися з таких цінностей: взаємовідносини, що створюють позитивну атмосферу в суспільстві; налаштування на очікування високих результатів від студентів із метою максимізації досягнень кожного студента; постійне вдосконалення, що передбачає оновлення й розвиток; створення стабільного середовища на основі певних процесів і структур. Інтеграція цих чотирьох компонентів у навчальний процес дозволяє викладачам покращити якість навчання студентів.

Визначено, що розробка стратегій викладачів щодо створення ситуацій успіху під час навчання є ефективним засобом розвитку успіху, що свідчить про висококваліфіковану роботу викладачів, оскільки створення ситуації успіху передбачає цілеспрямоване створене викладачем середовище, у якому здобувач досягає запланованого результату, оцінює його як успішний і відчуває його як особистісно й соціально значуще досягнення. Цілеспрямоване поєднання психолого-педагогічних прийомів, які сприяють усвідомленому включенню кожного студента в активну навчальну діяльність в залежності від індивідуальних можливостей, забезпечує позитивний емоційний настрій особистості на виконання навчального завдання, сприяє адекватному сприйняттю результатів своєї діяльності, стимулює пошукову діяльність, мотивацію, розкриває потенційні можливості індивіда. Педагогічна модель ситуації успіху ґрунтується на міждисциплінарному підході, що знаходить відображення в таких компонентах як

мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційний, комунікативний, процесуально-проектувальний, конструктивно-дієвий і оцінювальний. Такі педагогічні умови створення ситуації успіху, як наявність педагогічної стратегії, створення сприятливого психолого-педагогічного клімату в навчальній діяльності; надання здобувачу можливості конструктивної взаємодії з групою і викладачем, досягнення студентами бажаних навчальних результатів і їхнього оцінювання – розкривають багатоаспектну сутність цього феномену. Загальна мета викладання – створити умови для успішного навчання кожного студента передбачає використання таких форм і методів навчання, які б сприяли розвитку внутрішніх мотиваційних чинників навчання, викликали зацікавленість студентів та сприяли легкому подоланню перешкод у досягненні мети вищої освіти. Одним із перспективних напрямків дослідження є вивчення умов створення ситуації успіху з урахуванням особливостей певних навчальних дисциплін закладів вищої освіти.

Обґрунтовано роль гуманітарної освіти взагалі та спеціальності «Англійська мова», зокрема, у процесі підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США. Метою закладів гуманітарної освіти, які здійснюють підготовку студентів на теренах країни ще з колоніальних часів і завжди відрізнялися високою якістю навчання і виховання, було забезпечити доволі широкі й різноманітні знання й навички, тобто таку освіту, яка б готувала студентів до найрізноманітніших професій. Розуміння важливості гуманітарних наук у формуванні гідних громадян американського суспільства й успішних особистостей спонукає ЗВО шукати шляхи підвищення ефективності гуманітарної освіти, оновлення освітнього процесу і збільшення конкурентоспроможності гуманітарних спеціальностей на ринку праці США. Англійська мова, як спеціальність закладів вищої освіти, надає унікальні можливості для формування навичок, що є життєво важливими для успішного життя, інтелектуальних і моральних якостей особистості, толерантного ставлення до інших людей і культур, навичок критичного мислення, продуктивного спілкування, активної громадянської позиції.

Резюмовано, що останнім часом, унаслідок активних дій освітян щодо реформування вищої освіти, значущість гуманітарних спеціальностей зростає. У цьому процесі відіграють роль декілька чинників. По-перше, змістовні наукові дослідження щодо впливу різних аспектів гуманітарної освіти на розвиток особистості сприяють позитивному іміджу філологічних спеціальностей, по-друге, усвідомлення педагогічною спільнотою США необхідності оновлення змісту та методів роботи сприяє модернізації й діджиталізації навчального процесу, приваблює нову когорту студентів, що зацікавлені в опануванні життєво важливих, «гнучких навичок». Нестача інформації щодо результатів навчання та можливих кар'єрних перспективах, розповсюдження стереотипів щодо «малої користі», низької заробітної плати гуманітарних спеціальностей (у порівнянні з технічними) негативно позначилося на суспільній думці щодо значущості гуманітарного знання в сучасному світі. Тому, активна робота освітян щодо подолання цих недоліків надає гуманітарній освіті другий шанс на відродження.

Визначено, що починаючи з 2010 року, на теренах США було запроваджено національну мережу Центрів успіху студентів, метою яких стало утворення на рівні штату науково-практичного осередку для надання допомоги закладам вищої освіти у впровадженні реорганізації роботи щодо успіху студентів. Центр успіху студентів налагоджує зв'язки між ЗВО штату, сприяє обміну педагогічним досвідом, поширює позитивні результати і впроваджує нові ідеї. Центр створює узгоджену загальну модель дій та напрямків роботи для оцінки та впровадження ініціатив щодо успіху студентів.

З метою створення умов всебічного розвитку особистості для подальшої самореалізації здобувачів вищої освіти; надання соціальної, педагогічної та психологічної допомоги, організації роботи зі студентами та викладачами, спрямованої на розвиток успішності, моральних та особистісних якостей, формування атмосфери поваги та академічної культури, громадянської відповідальності, сприяння розвитку студентського самоврядування було створено Центр розвитку успішності та громадської свідомості на базі СНУ ім. В. Даля. Актуальність роботи Центру полягає в підтримці студентів переміщеного ЗВО, надання психолого-педагогічної допомоги в питаннях адаптації та труднощів навчання, особливу увагу надається здобувачам, які вступають до СНУ ім. В. Даля за програмою освітнього центру «Донбас-Україна» з тимчасово-окупованих територій. Серед основних напрямків роботи можна зазначити такі, як: співпраця з фондами підтримки переселенців та соціально незахищених верств населення, з благодійними фондами для надання допомоги студентам та працівникам Університету; запровадження педагогічних методик формування в здобувачів вищої освіти здатності до сприйняття об'єктивної критики та здібностей до конструктивної самокритики; навичок самоорганізації навчальної роботи, тайм-менеджменту, діяльності в умовах невизначеності; організації неформального навчання, тренінгів, семінарів із метою підвищення громадської свідомості здобувачів вищої освіти та їхньої громадської активності в суспільному середовищі; презентація успішного досвіду самореалізації та громадської активності випускників Університету; підготовка та реалізація проєктів, спрямованих на формування та підвищення університетської культури; сприяння розвитку творчих здібностей, корисних для успішної самореалізації здобувачів вищої освіти у суспільному й професійному житті; співпраця з іншими закладами освіти, установами та організаціями на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівні в межах реалізації мети діяльності Центру. Результатами роботи Центру є розробка та імплементація анкет першокурсника, оцінювання якості навчання, ефективності викладання в СНУ ім. В. Даля, підвищення рейтингу утримання студентів на першому та другому курсі, формування гнучких навичок, виховання громадянської відповідальності, патріотизму, підвищення громадської свідомості та ін. У перспективі є впровадження в роботу зі студентами адаптаційного варіанту «Опитувальника ефективності навчання у закладі вищої освіти» Канзаського університету.

З'ясовано, що успішність, як духовно-культурна цінність вищої освіти, формується під впливом гуманітарних наук і культури. Дослідження останніх років демонструють занепокоєність американських науковців занепадом

«культурного капіталу», який має впливати на успішність особистості. Зниження культурного рівня американців спричинено багатьма чинниками, але емпірично доведено, що вища освіта сприяє культурній соціалізації. «Освіченість передбачає наявність в особистості високого рівня духовності як «практики найвищих людських добродійностей», формування усвідомленості необхідності духовної самореалізації» (Шевченко, 2017). Вища освіта сприяє не тільки успішності особи в реалізації кар'єрних можливостей, але й, завдяки впливу гуманітарних наук і мистецтва, формує духовні якості особистості. Дослідження підкреслюють роль літератури у формуванні цінностей і успіху.

Визначено, що мистецтво в будь-яких формах виконує місію формування духовної культури, ціннісних орієнтирів суспільства. Експериментальні дослідження довели вплив різних видів мистецтва на формування почуттів, які сприяють успішності індивіда. Поняття «позитивне мистецтво» в дослідженні Т. Ломаса (2016) охоплює чотири напрями: візуальне мистецтво, музика, література, драматургія, і, на думку науковця, має позитивний вплив на духовний розвиток і успіх людини. У межах кожного розглядається п'ять можливих корисних результатів: виховання почуттів, збагачення досвіду, задоволення естетичної потреби, розвага та формування зв'язків. Деякі дослідження демонструють кореляційний зв'язок мистецтв із формуванням позитивних психологічних характеристик завдяки чотирьом механізмам впливу на свідомість індивіду. Вони включають: занурення (безпосередність залучення); включенність (психологічні процеси, що беруть участь у таких навичках, як самоефективність, регулювання емоцій, інтегративна складність, самостійність, спорідненість, компетентність); соціалізація (прийняття ролей та ідентичності в межах спільнот і культур); рефлексивність (навмисні, когнітивно-емоційні процеси для розвитку, підсилення чи відмови від звичок, характеру, цінностей чи світогляду). Дослідницька робота сприяла вдалій розробці конструктів та відповідних вимірювань, також було доведено той факт, що розуміння впливу мистецтва на формування духовності особистості має важливе значення для змін в освітній політиці закладів вищої освіти, підкреслює суспільну цінність мистецтв.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження свідчать про досягнення поставленої мети, вирішення намічених завдань, що дає підставу для таких висновків:

1. Проаналізовано сутність понятійно-категоріального апарату дослідження, а саме – змістовні характеристики понять: «успіх», «успішність», «підготовка успішної людини». З'ясовано, що феномен «успіх» визначається як категорія філософії, культури, соціології, лінгвістики, психології та педагогіки, але кожний підхід надає певну специфіку до визначення цього поняття, демонструючи безліч теоретичних та практичних розробок. Концепт успіх / success пройшов безліч стадій культурно-історичної еволюції і, у кінцевому рахунку, оформився в сильну й функціонально-історичну ідею. Концепти «успіх» у слов'янській культурі і «success» в англомовній американській культурі відрізняються за певними ознаками, в основі яких лежать відмінності між культурними реаліями, національною поведінкою і трудовою етикою представників цих культур.

Досліджено, що праці науковців демонструють необхідність розмежування понять «успіх» та «успішність», хоча американський конструкт «success» не передбачає різниці між цими поняттями під час перекладу на українську мову. У межах нашого дослідження «успіх» та «успішність» є тотожними поняттями, яке в загальному вигляді означає досягнення індивідом очікуваного, свідомого, значущого результату за мінімальним рівнем витрат часу, енергії та емоцій та інших ресурсів. Визнання цього досягнення з боку референтної групи, наявність позитивного емоційно-психологічного стану та задоволення від отриманого результату є необхідними умовами успіху в межах вищезазначених підходів.

2. Охарактеризовано, що успіх студентів є багатомірним феноменом, визначається взаємодією багатьох аспектів, тому в сучасній науці немає єдиного теоретичного погляду щодо тлумачення цього конструкту. Успіх у педагогічних дослідженнях це – досягнення індивіда в академічній сфері, формування необхідних духовно-моральних цінностей та орієнтацій, всебічний розвиток особистості під впливом освітнього середовища. Сфера вищої освіти має певні характерні риси, які сприяють визнанню того факту, що успіх у вищій школі доречно визначати, як успіх студента й розглядати через призму особистих, значущих для студента, досягнень за умови активної взаємодії з освітнім середовищем ЗВО. Ранні погляди американських педагогів на успіх у вищій освіті демонстрували його визначення виключно в межах певних характеристик навчання: рейтинг вступу абітурієнтів, рівень утримання під час навчання, перехід з одного року навчання до іншого в запланований проміжок часу, рівень наполегливості, академічні досягнення та рівень завершення навчання і випуску зі ЗВО. Проте подальші дослідження визначили перспективу підготовки успішної людини, яка виходить за межі розуміння цього поняття лише як досягнення будь-якого певного результату, оскільки, окрім цього, має враховувати особисті відчуття того, що означає для студента досягнення чогось (кваліфікації, престижної роботи чи будь-який інших досягнень) та / або почуття громадянського обов'язку перед суспільством, розвиток необхідних навичок і якостей, позитивного мислення тощо. Саме це особисте сприйняття факту досягнення, відчуття його значущості за останні півстоліття набуло популярності як предмет дослідження успіху студентів у вищій освіті США. Отже, успіх студента є тим різновидом успіху, який здобувач вищої освіти досягає під час навчання у ЗВО та після його закінчення.

3. Уточнено періодизацію досліджень процесу підготовки успішної людини у вищій школі США, згідно з яким продемонстровано дев'ять етапів його розвитку: доісторичний етап (1600-ті – середина 1800-х); етап зародження процесу підготовки успішної людини (середина 1800 – 1900-х років); етап раннього розвитку (1900 – 1950); процес поширення теоретичних досліджень (1950-ті); етап вивчення причин неуспіху (1960-ті); розробка теоретичних концепцій успіху (1970-ті); керування процесом вступу до ЗВО (1980-ті); розширення перспектив досліджень успіху (1990-ті); сучасні тенденції дослідження успіху студентів (перші декади XXI століття). Констатовано, що в хронології цих етапів, майже 330 років розвитку США як держави, що припали на перші чотири етапи, готували підґрунтя для розробки питання успіху, оскільки до початку XX століття

не було жодної систематичної діяльності щодо збору, узагальнення та аналізу даних щодо успіху студентів. Наступні п'ять етапів охоплюють порівняно невеликий період, упродовж якого збереження контингенту стало загальною проблемою всіх типів закладів вищої освіти. Досліджено, що з погляду хронології становлення вищої освіти США значний вплив на підготовку успішної людини у ЗВО було надано такими подіями як: заснування університетів Ліги Плюща (1636-1701 рр.); Закон Морілла I (1862 р.); Закон Морілла II (1890 р.); заснування фонду Карнегі (1905 р.); дослідження Дж. МакНілі щодо проблеми відрахування студентів ЗВО (1937 р.); прийняття Закону G. I. Bill (1944 р.); Закон про національну освіту в галузі оборони (1958 р.); дослідження проблеми виснаження студентів Дж. Саммерскілла (1962 р.); Закон про вищу освіту (1965 р.); дослідження запобігання відрахування студентів із закладу вищої освіти О. Астіна (1975 р.); поява концепції «управління зарахуванням» (1976 р.); модель чинників успіху Дж. Біна й Б. Мецнера (1985 р.); теорії студентського успіху В. Тінто (1987 р.); Закон «Цілі 2000: Закон про американську освіту» (1993 р.); Закон «Жодної невстигаючої дитини» (2002 р.); Національний саміт із питань вищої освіти (2005 р.); Доповідь Департаменту освіти США «Випробування лідерства: карта майбутнього вищої освіти США»; національний Симпозіум із питань успіху студентів (2007 р.).

4. Розглянуто інноваційні тенденції організації підготовки успішної людини і показано у перших двох декадах XXI століття в США їхніми характеристиками стали: а) масштабність; б) тривалість; в) гнучкість реформування роботи з підготовки успішної людини. У межах роботи закладів вищої освіти, починаючи з 2006 року, тенденції реформування були спрямовані на розширення доступу здобувачів до різноманітних форм навчання у ЗВО, зниження вартості навчання та підвищення доступності освітніх послуг, відновлення якості навчання, відкритість та прозорість інформації, підзвітність щодо витрат на організацію навчального процесу. Резюмовано, що на початку другого десятиліття метою реформи вищої освіти «Керовані шляхи» стало впорядкування навчання здобувачів у ЗВО, надання їм структурованого вибору програми, необхідної академічної підтримки та визначення чітких цілей навчання. Наслідками стали: по-перше, позитивні зміни у сфері управління закладом щодо впровадження навичок ефективного управління та підтримки масштабних трансформаційних змін; по-друге, широке залучення викладачів та співробітників ЗВО до розробки, впровадження, оцінювання та постійного вдосконалення програм для студентів; по-третє, усвідомлення необхідності змінити процес моніторингу результатів здобувачів для розробки навчальних цілей та кар'єрних шляхів, впровадження в подальшому необхідних удосконалень.

5. Виокремлено зміст підготовки успішної людини, який передбачає такі цілі: визначення успіху завдяки визначенню спільного для всіх учасників освітнього процесу бачення успішної підготовки студента; використання цілісного підходу до навчання студентів завдяки створенню системи орієнтації та допомоги в навчанні для студентів; підготовка до кар'єри, завдяки діагностичній, консультативній та тренінговій роботі зі студентами щодо можливостей працевлаштування; підтримка професорсько-викладацького складу та

адміністрації ЗВО завдяки програмам підвищення кваліфікації та професійного розвитку викладачів; стратегія постійного розвитку, яка передбачає впровадження передового досвіду вищої освіти в роботу конкретного закладу. Проаналізовано, що педагогічними умовами, за яких відбувається підготовка успішної людини, є: формування в здобувачів вищої освіти почуття приналежності до університету й виховання потреби відчувати себе частиною університетської спільноти; врахування культурних особливостей студентів; впевненість у високих можливостях студентів вчасно завершити навчання; всебічна підтримка їхніх досягнень; дотримання спільної для всіх систем ціннісних переконань та кодексу поведінки; навчання, орієнтоване на потреби студентів; спрямованість здобувачів на досягнення кінцевого результату, чітке окреслення мети підготовки успішної людини; демократичний стиль керування закладом вищої освіти. Чинники підготовки успішної людини розподіляються на: академічні, які включають попередню академічну підготовку, навчальні досягнення та кількість відвідувань занять; педагогічні, які стосуються методів навчання та стратегій оцінювання; сімейні та особисті, що охоплюють сімейні обставини та психологічні якості (рівень освіти батьків, наявність власної родини, місце проживання та місце навчання, мотивація, соціально-економічні умови та ін.).

6. З'ясовано, що особливостями організації процесу підготовки успішного студента у закладах вищої освіти США є використання цілісного підходу, з урахуванням мотиваційно-ціннісного, когнітивного, емоційного, комунікативного, процесуально-проектувального й оцінювального компонентів. Запропонована схема-модель організації підготовки містить п'ять кроків: вступ до ЗВО; адаптація до навчання; утримання студента та формування наполегливості; підготовка до завершення навчання та випуску; працевлаштування / навчання на наступному рівні освіти та досягнення успіху. Кожен крок передбачає зосередженість роботи з підготовки успішної людини на певній категорії здобувачів: абітурієнти; студенти першого року навчання; здобувачі другого-четвертого року навчання; студенти останнього року навчання; випускники. Доведено, що підготовка успішних здобувачів вищої освіти передбачає наявність педагогічної стратегії, створення сприятливого психолого-педагогічного клімату; надання студенту можливості конструктивної взаємодії з групою і викладачем; досягнення студентами бажаних навчальних результатів і їхнього оцінювання. Створення умов для успішного навчання кожного студента передбачає використання форм і методів навчання, які сприяють розвитку внутрішніх мотиваційних чинників навчання, викликають зацікавленість студентів та формують уміння долати перешкоди в досягненні мети вищої освіти.

7. Окреслено перспективні шляхи використання ефективного досвіду підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США на базі вітчизняних закладів вищої освіти. Це передбачає дві перспективи імплементації, з боку яких підготовка успішної людини це – те, що можуть зробити здобувачі для досягнення успіху та – те, що інституції можуть зробити для сприяння успіху студентів. Перша перспектива включає розвиток достатніх навичок студентів для взаємодії з представленим академічним матеріалом; ефективного спілкування з викладачами та іншими студентами; ідентифікацію із закладом; отримання почуття

задоволення від процесу навчання, здобуття бажаних знань, умінь і навичок; наполегливість у досягненні цілей; професійну реалізацію. Друга перспектива реалізується через організацію розвиваючого навчання; тьюторинг; системи раннього оповіщення щодо відрахування; обов'язкове консультування; допомогу навчальних спільнот; додаткове навчання; курсів успішності студентів; використання активних стратегій навчання для залучення студентів до матеріалів курсу через створення ситуації успіху на заняттях; використання онлайн-ресурсів і онлайн курсів, створення вебпідручників, онлайн листування з надання відгуків на результати роботи здобувачів; створення системи менторської допомоги однолітків студентам та її підтримка; використання технологій під час навчання. Показано, що впровадження таких найуспішніших практик зарубіжних університетів, як створення програм адаптації й підтримки студентів на різних етапах навчання, формування позитивного іміджу успішного студента, залучення до позанавчальної діяльності, сприяння особистісному росту, надання психологічної допомоги, моніторинг результатів успішності і своєчасна корекційна допомога, знайомство з критеріями оцінювання й можливість отримати зворотній зв'язок отримало реалізацію в діяльності Центру розвитку успішності та громадської свідомості Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дослідження *Монографії*

1. Козьменко О. І. Підготовка успішної людини в закладах вищої освіти США (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : монографія. Северодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. 290 с.
2. Козьменко О. І. Створення ситуації успіху студентів за допомогою аутентичного матеріалу на заняттях з англійської мови. *Мовна освіта у ХХІ столітті: методологія, теорія і практика* : монографія. Северодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2018. С. 72-94.
Статті у наукових фахових виданнях (у тому числі ті, які індексуються в науково-метричних базах)
3. Козьменко О. І. Проблема визначення ознак – атрибутів успішного студента – випускника. *Наукові праці ВНЗ «Донецький національний технічний університет». Педагогіка, психологія і соціологія*. Покровськ, 2017. № 2 (21). С. 63-67.
4. Козьменко О. І. Характеристика факторів успішності навчання студентів. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Київ, 2017. Вип. 37 (3). Том II (22). С. 32-39.
5. Козьменко О. І. Вплив професійної компетентності викладача англійської мови на формування успішності студента. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон, 2017. Вип. LXXX. Том 3. С. 61-65.
6. Козьменко О. І. Дослідження успішності студентів вищих навчальних закладів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Миколаїв, 2018. № 1 (60). С. 110-116.

7. Козьменко О. І. Американський педагогічний досвід у впровадженні ефективних стратегій досягнення успішності студентів. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2018. Вип. 4. Том 1. С. 49-53.
 8. Козьменко О. І. Аналіз впливу різноманітних чинників на успіх студентів в університеті. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи* : зб. наук. пр. Київ, 2018. Вип. 63. С. 82-85.
 9. Козьменко О. І. Ефективність викладання як фундамент розвитку успішності студентів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. пр. Сєверодонецьк, 2018. Вип. 4 (85). С. 105-113.
 10. Козьменко О. І. Ситуація успіху як засіб реалізації виховних можливостей вищого навчального закладу. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. пр. Сєверодонецьк, 2018. Вип. 1 (82). С. 113-122.
 11. Козьменко О. І. Сучасні теоретичні погляди на успіх студентів. *Актуальні питання гуманітарних наук* : зб. наук. пр. Дрогобич, 2019. Вип. 23. Том 2. С. 123-127.
 12. Козьменко О. І. Найкращі практики використання шляхів допомоги студентам у досягненні успіху (на прикладі університетів США). *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2019. Вип. 9. Том 1. С. 26-29.
 13. Козьменко О. Використання інструменту оцінки ефективності навчання й успішності студентів вищих навчальних закладів. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Бердянськ, 2019. Вип. 2. С. 216-224.
 14. Козьменко О. Аналіз визначення успіху в системі вищої освіти США на початку ХХІ століття. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. пр. Сєверодонецьк, 2019. Вип. 5 (92). С. 108-118.
 15. Козьменко О. Досвід роботи центрів успіху студентів у США. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. пр. Сєверодонецьк, 2019. Вип. 6 (93). С. 139-147.
 16. Козьменко О. Визначення успіху студентів: аналіз термінів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2020. Вип. 68. Т.1. С.73-77.
 17. Козьменко О. Історичні аспекти підготовки успішної людини в США. *Актуальні питання гуманітарних наук* : зб. наук. пр. Дрогобич, 2020. Вип. 28. Т. 2. С. 123-127.
 18. Козьменко О. І. Нетрадиційні студенти ЗВО США. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. пр. Сєверодонецьк, 2020. Вип. 1 (94). С. 112-121.
 19. Козьменко О. І. Підготовка успішної людини в США: роль громадських коледжів. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2020. Вип. 23. Том 1. С. 26-29.
 20. Козьменко О. І. Успішність як духовно-культурна цінність вищої освіти США. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. пр. Сєверодонецьк, 2020. Вип. 2 (95). С. 57-68.
 21. Козьменко О. І. Реформа вищої освіти – шлях до успіху американських студентів. *Педагогічний дискурс*. Хмельницький, 2020. Вип. 28. С. 39-45.
 22. Козьменко О. І. Внесок гуманітарної освіти у підготовку успішної людини у США (на прикладі спеціальності «Англійська мова»). *Освітологічний дискурс*. Київ, 2020. № 4 (31). С. 195-211.
- Статті у зарубіжних наукових виданнях**
23. Козьменко О. Успіх у вищій освіті США (ретроспективний аналіз). *Knowledge Education Law Management*. Lublin, 2020. № 4 (32). Vol. 1. Pp. 41-46.

24. Kozmenko O. Student Success Frameworks in US Community Colleges. *The scientific Heritage*. Budapest, 2020. № 56. Vol. 4. Pp. 31-34.
25. Kozmenko O., Kryński A. Comparative Analysis of Success in Higher Education in Ukraine and the USA. *Scientific Journal of Polonia University*. Czestochowa, 2020. № 5 (42). Pp. 78-87.
26. Kozmenko O. The role of American higher education in student success. *Knowledge Education Law Management*. Lublin, 2020. № 5 (33). Vol. 1. Pp. 9-14.
27. Козьменко О. Аналіз психолого-педагогічних досліджень природи успіху студентів у закладах вищої освіти США. *Virtus: scientific journal*. Montreal, 2021. № 50. Pp. 86-89.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

28. Kozmenko O. Innovative methods in teaching English to transport department`s students. Globalization of scientific and educational space. Innovations of transport. Problems, experience, prospects: these of international scientific conf. (Dresden (Germany) – Paris (France), 3-12 May 2017). Severodonetsk, 2017. Pp. 90-92.
29. Козьменко О. Аутентичні матеріали як засіб формування соціокультурної компетенції під час вивчення англійської мови. *Східнослов'янська філологія: від Нестора до сьогодення: матеріали VI міжнар. наук. конф. (м. Бахмут, 10 квітня 2018 р.)*. Бахмут, 2018. С. 84-85.
30. Козьменко О. Англійська мова як чинник професійного успіху спеціалістів у сфері туризму. *Сучасний стан та перспективи розвитку туризму* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці (Україна) – м. Сучава (Румунія), 2-4 травня 2018 р.). Чернівці, 2018. С. 273-274.
31. Kozmenko O. The use of authentic material as a guarantee of university students success. *Сучасні технології в науці та освіті* : матеріали Першої міжнар. наук.-практ. конф. (м. Северодонецьк, 19-22 лютого 2018 р.). Северодонецьк, 2018. С. 211-213.
32. Козьменко О. І. Використання культурного контенту аутентичних матеріалів у викладанні англійської мови студентам вищих навчальних закладів. *Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук* : зб. тез міжнар. конф. (м. Харків, 9-10 лютого 2018 р.). Харків, 2018. С. 14-17.
33. Козьменко О. І. Роль викладача у формуванні успішності студентів на заняттях з англійської мови. *Перспективи розвитку наукових досліджень у контексті глобалізаційних змін: освіта, політика, економіка, міжкультурна комунікація* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Северодонецьк, 26-27 червня 2018 р.). Северодонецьк, 2018. С. 15-17.
34. Kozmenko O. The role of professional communication in student success. *Сучасні технології в науці та освіті* : матеріали Другої міжнар. наук.-практ. конф. (м. Северодонецьк, 5-7 березня 2019 р.). Северодонецьк, 2019. С. 187-189.
35. Буровіна О., Козьменко О. Значимість культури мовлення у професійній підготовці психолога. *Перспективи розвитку наукових досліджень у контексті глобалізаційних змін: освіта, політика, економіка, міжкультурна комунікація* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Северодонецьк, 24-25 травня 2019 р.). Северодонецьк, 2019. С. 11-13.
36. Козьменко О. І. Професійна успішність випускника як результат ефективності вищої освіти. *Перспективи розвитку наукових досліджень у контексті глобалізаційних змін: освіта, політика, економіка, міжкультурна комунікація* :

- матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Сєвєродонєцьк, 24-25 травня 2019 р.). Сєвєродонєцьк, 2019. С. 23-25.
37. Козьменко О. І. Дослідження успіху студентів у вищій освіті США. *Перспективи розвитку наукових досліджень у контексті глобалізаційних змін: освіта, політика, економіка, міжкультурна комунікація* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Сєвєродонєцьк, 6 грудня 2019 р.). Сєвєродонєцьк, 2019. С. 254-257.
 38. Toporko O. R., Kozmenko O. I. The Importance of Learning English for Computer Science Specialists. *Перспективи розвитку наукових досліджень у контексті глобалізаційних змін: освіта, політика, економіка, міжкультурна комунікація: Перспективи розвитку наукових досліджень у контексті глобалізаційних змін: освіта, політика, економіка, міжкультурна комунікація* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Сєвєродонєцьк, 6 грудня 2019 р.). Сєвєродонєцьк, 2019. С. 39-41.
 39. Kozmenko O. I. Professional Orientation And Student Success. *Сучасні технології в науці та освіті* : матеріали Третьої міжнар. наук.-практ. конф. У 2-х ч. (м. Сєвєродонєцьк, 27–28 лютого 2020 р.). Сєвєродонєцьк, 2020. Ч. 2. С. 75-79.
 40. Козьменко О. І. Створення умов для успіху міжнародних студентів у США. *Освіта і наука в мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали II міжнар. наук. конф. (м. Дніпро, 27-28 березня 2020 р.). Дніпро, 2020. Ч. I. С. 55-56.
 41. Козьменко О. І. Шляхи підвищення успіху студентів у закладах вищої освіти США. *Забезпечення якості вищої освіти: матеріали всеукр. наук.-метод. конф.* (м. Одеса, 8-10 квітня 2020 р.). Одеса, 2020. С. 161-163.
 42. Козьменко О. І. Роль ліберальної освіти в підготовці успішної людини в США. *Наукові досягнення, відкриття та шляхи розвитку педагогічної науки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 29-30 травня 2020 р.). Запоріжжя, 2020. Ч.1. С. 39-42.
 43. Козьменко О. І. Вища жіноча освіта на теренах США. *Соціально–психологічні проблеми гендерної стратифікації суспільства* : зб. наук. пр. Сєвєродонєцьк, 2020. С. 114-117.
 44. Козьменко О. І. Значущість освіти у підготовці успішної людини. *Current trends and factors of the development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Люблін (Польща), 25-26 вересня 2020 р.). Люблін, 2020. Part 1. С. 205-209.
 45. Kozmenko O. I. Professional linguistic competence as a condition for student success. *Маркетинг як основа формування стратегії соціально-економічного розвитку прикордонного регіону* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці (Україна) – м. Сучава (Румунія), 11-12 листопада 2020 р.). Чернівці, 2020. С.190-192.
 46. Козьменко О. І. Програми адаптації першокурсників як спосіб підготовки успішної людини в ЗВО США. *Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities in a pandemic* : Conference proceedings, February 19th, 2021. Kaunas : Izdevniecība «Baltija Publishing». P. 59-63.
 47. Козьменко О. І. Інноваційні зміни ЗВО США щодо досягнення успіху студентів. *Pedagogy and Psychology in the Modern World: the art of teaching and learning* : conference proceedings, February 26–27, 2021. Vol. 1. Wloclawek : Izdevnieciba «Baltija Publishing». P. 181-185.

АНОТАЦІЇ

Козьменко О. І. Підготовка успішної людини в закладах вищої освіти США (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» (011 – Освітні, педагогічні науки). – Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України, Київ, 2021.

У дисертації здійснено комплексне дослідження підготовки успішної людини в закладах вищої освіти США (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). Розглянуто теоретико-методологічні основи підготовки, надано визначення понять «успіх» та «успішність», особливості розуміння успіху здобувачів вищої освіти в різні періоди державної політики США. Здійснено ретроспективний аналіз американського досвіду підготовки успішної людини у вищій школі. Наведено особливості організації, зміст та етапи підготовки успішної людини. Визначено педагогічні умови і чинники ефективного функціонування процесу підготовки успішної людини у закладах вищої освіти США, проаналізовано стратегії закладів вищої освіти щодо підвищення успіху студентів; виокремлено й узагальнено позитивний досвід підготовки успішної людини у закладах вищої освіти США.

Ключові слова: підготовка успішної людини, успіх студента, здобувач вищої освіти, заклади вищої освіти США, чинники успіху, життя та професійна реалізація, розвиток особистості.

Козьменко Е. И. Подготовка успешного человека в учреждениях высшего образования США (вторая половина ХХ – начало ХХІ века). – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики» (011 – Образовательные, педагогические науки). – Восточноукраинский национальный университет имени Владимира Даля Министерства образования и науки Украины, Киев, 2021.

В диссертации осуществлено комплексное исследование подготовки успешного человека в учреждениях высшего образования США (вторая половина ХХ – начало ХХІ века). Рассмотрены теоретико-методологические основы подготовки, дано определение понятий «успех» и «успешность», изложены особенности понимания успеха студента в разные периоды США. Осуществлен ретроспективный анализ американского опыта подготовки успешного человека в высшей школе. Выявлено особенности организации, содержание и этапы подготовки успешного человека. Определены педагогические условия и факторы эффективного функционирования процесса подготовки успешного человека в учреждениях высшего образования США, проанализированы стратегии высших учебных заведений по повышению успеха студентов; выделен и обобщен положительный опыт подготовки успешного человека в учреждениях высшего образования США.

Ключевые слова: подготовка успешного человека, успех студента, соискатель высшего образования, высшие учебные заведения США, факторы успеха, жизненная и профессиональная реализация, развитие личности.

Kozmenko O. I. Training of a successful person in institutions of higher education in the United States of America (the second half of the XXth – beginning XXIst century). – Qualifying scientific work as a manuscript.

Dissertation for the Doctor's degree in Pedagogy, specialty 13.00.01 – General Pedagogy and History of Pedagogy. – Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Kyiv, 2021.

The comprehensive study of the training of a successful person in institutions of higher education in the United States (second half of the XXth – beginning XXIst century) was carried

out. The theoretical and methodological bases of the training have been considered, the definition of the concepts of "success" and "a successful person" is given. The phenomenon of success is defined as a category of philosophy, culture, sociology, linguistics, psychology and pedagogy, but each approach provides a certain specificity to the definition of this concept demonstrating a variety of theoretical and practical aspects. The concept of success has passed several stages of cultural and historical evolution and, ultimately, shaped into a strong and functional national idea.

It is considered that the peculiarities of success in pedagogical studies indicate the achievement of an individual in the academic process, the formation of the necessary spiritual and moral values and orientations, comprehensive development of a person under the influence of the educational environment. The scope of higher education has certain features that contribute to the fact that success in higher school is appropriate to define as the student success and consider it through the prism of personal, significant for the student achievements, under the conditions of active cooperation with the educational environment of colleges and universities.

A retrospective analysis of American experience in training of a successful person in higher school is carried out. According to these analyses the certain periods are distinguished and the periodization of success research has been proposed. The features of understanding the student success in different periods of historical development of the United States were influenced by the moral principles, socio-economic and political events of society.

US institutions of higher education, as centers for the formation of decent citizens of society, provide the necessary psychological and pedagogical conditions for the personality development. Success directly affects this mission and simultaneously is the subject of scientific research as a multidimensional construct. The training of a successful person means academic achievements, involvement in educational activities, a sense of satisfaction from the educational process, gaining desired knowledge and skills, persistence in achieving goals, professional career and life success. The analysis of scientific theories that determine the student success from different views is proposed in the dissertation. The American educators' success concepts provide the opportunity to explore the key factors that affect success: pre-university training, students' activity during the learning process and extracurricular engagement, the integration into the educational environment, socio-economic, age, gender and personal factors of the student, the level of motivation, the social environment during training, the role of a teacher and communication in the process of learning, and much more. The content, forms and methods of a successful person training are given. The pedagogical conditions and factors of effective functioning of this process in higher education institutions are determined.

A structural and functional model of a successful person training in higher education institutions is proposed. It contains five stages: admission to the higher education establishment; first-year adaptation to study; the process of student retention and persistence formation; preparation for completing training and graduation; employment / further study at the next level of education and success. Each stage involves the concentration of work on the successful person training with certain categories of students: applicants, freshmen, juniors, sophomores, undergraduates, graduates. The strategies of the student success improvement in higher education institutions are analyzed in the dissertation. The positive experience of successful person training in US universities and colleges is defined and generalized. In the context of Ukrainian higher education system reforming the issues of the competitiveness of institutions, student enrollment and persistence, retention and graduation rates are significant factors in the prestige of higher education. Therefore, the study of the problem of a successful person training and the implementation of this experience is most relevant problem for Ukraine.

Key words: the training of a successful person, student success, higher education student, institutions of higher education in the United States, life and professional realization, personality development, competence formation.

